

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล ข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “การจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชนบริเวณชายฝั่งปากบารา อำเภอลงู จังหวัดสตูล” เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชนบริเวณชายฝั่งปากบารา อำเภอลงู จังหวัดสตูล และเพื่อเสนอแนวทางการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชนบริเวณชายฝั่งปากบารา อำเภอลงู จังหวัดสตูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักคือ 1. หน่วยงานภาครัฐ 2. ผู้นำชุมชน 3. กลุ่มองค์กรชุมชน และ 4. ชาวบ้านตำบลปากน้ำ รวมทั้งสิ้น 34 คน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างจากผู้ให้ข้อมูลหลักในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก พบว่าเป็นตัวแทนผู้ที่มีประสบการณ์ในการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำในชุมชนเป็นอย่างดี และเป็นตัวแทนชาวบ้านที่มีความสนใจในการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำในชุมชน เป็นตัวแทนชาวบ้านที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำที่เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ โดยมีรายละเอียดดังนี้

สรุปผลการศึกษา

ตอนที่ 1 การจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชนบริเวณชายฝั่งปากบารา อำเภอลงู จังหวัดสตูล

1. องค์ประกอบการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชน บริเวณชายฝั่งปากบารา โดยชุมชนอำเภอลงู จังหวัดสตูล

การจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชน บริเวณชายฝั่งปากบารา อำเภอลงู จังหวัดสตูล ประกอบไปด้วย องค์ประกอบที่ 1 ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ สภาพทั่วไปของทรัพยากรชายฝั่ง กฎกติกาชุมชนในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในชุมชน และการบริหารจัดการ องค์ประกอบที่ 2 กระบวนการบริหาร ได้แก่ การวางแผน การปฏิบัติ การรับผลประโยชน์ร่วมกัน การติดตามผล และองค์ประกอบที่ 3 ผลผลิตหรือผลลัพธ์ ได้แก่ กิจกรรมการวางซั้งกอ (บ้านปลา) การก่อตั้งธนาคารปูม้า การก่อตั้งวิสาหกิจชุมชนร้านคนจับปลา และกิจกรรมการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

1.1 องค์ประกอบที่ 1 ปัจจัยนำเข้า (In Put)

ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ สภาพทั่วไปของทรัพยากรชายฝั่ง กฎกติกาชุมชนในการจัดการทรัพยากร และการบริหารจัดการ สามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

1) สภาพทั่วไปของทรัพยากรชายฝั่ง หมายถึง สภาพทรัพยากรชายฝั่งบริเวณอ่าวปากบารา ได้แก่ ทรัพยากรป่าชายเลน ทรัพยากรแหล่งหญ้าทะเล ทรัพยากรแนวปะการัง และทรัพยากรสัตว์น้ำ และจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ถึงสภาพทั่วไปของทรัพยากรชายฝั่งในชุมชน พบว่าชาวบ้านในชุมชนมีความคิดเห็นตรงกันว่าทรัพยากรชายฝั่งในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงตามสภาพแวดล้อม แต่ก็ยังถือว่าทรัพยากรชายฝั่งในชุมชนยังอุดมสมบูรณ์ และจากการสัมภาษณ์ดังกล่าวพบว่าทรัพยากรชายฝั่งในชุมชนเช่น ทรัพยากรป่าชายเลน ทรัพยากรแหล่งหญ้าทะเล และแนวปะการัง เป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญต่อสัตว์น้ำเป็นอย่างมาก เนื่องจากสัตว์น้ำในชุมชนมีการใช้ประโยชน์จาก

ทรัพยากรดังกล่าว ในการดำรงชีวิตเพื่อความอยู่รอด ปัจจุบันทรัพยากรดังกล่าวมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

1.1) ทรัพยากรป่าชาย ทรัพยากรป่าชายเลนในชุมชน เป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญอย่างมากต่อทรัพยากรสัตว์น้ำในชุมชน และต่อชาวบ้านในบริเวณใกล้เคียง เนื่องจากป่าชายเลนเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้สัตว์น้ำสามารถอยู่รอดได้ ป่าชายเลนเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อน เป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำวัยอ่อน เป็นที่หลบภัยของสัตว์น้ำ และป่าชายเลนยังเป็นแหล่งอาหารของสัตว์น้ำ นอกจากนี้ป่าชายเลนยังมีความสำคัญต่อชาวบ้านในชุมชนอีกด้วย เนื่องจากชาวบ้านในชุมชนทำอาชีพประมงพื้นบ้านอาศัยการจับสัตว์น้ำในชุมชน เพื่อประกอบอาชีพทางการประมงพื้นบ้าน โดยการนำไปค้าขาย และบริโภคภายในครัวเรือน โดยอาศัยการตกปูดำ หาทอย หาปลา ในบริเวณป่าชายเลน เพื่อบริโภคภายในครัวเรือนและ เพื่อการค้าขาย และนอกจากป่าชายเลนจะมีความสำคัญต่อทรัพยากรสัตว์น้ำในชุมชนแล้ว และต่อชาวประมงพื้นบ้านในชุมชนแล้ว ป่าชายเลนยังมีความสำคัญต่อชาวบ้านในชุมชนอีกด้วย เช่น ป่าชายเลนเป็นสถานที่ที่สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกลุ่มคนในชุมชน ให้เกิดกิจกรรมหลากหลายกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมปลูกป่าชายเลน การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และกิจกรรมอื่น ๆ อีกมากมาย

1.2) ทรัพยากรแหล่งหญ้าทะเล หญ้าทะเลในบริเวณอ่าวปากบารา ถือเป็นแหล่งหญ้าทะเลที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์อยู่ ชาวบ้านพบแหล่งหญ้าทะเลบริเวณหน้าเกาะลิตี มีประมาณราวๆ 5 ไร่ หญ้าทะเลถือเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญต่อทรัพยากรสัตว์น้ำเป็นอย่างมาก หญ้าทะเลสามารถ เป็นทั้งแหล่งอาหาร เป็นสถานที่วางไข่ เป็นสถานที่ที่สัตว์น้ำในอ่าว ใช้เป็นที่หลบภัยเป็นต้น ชาวบ้านสามารถพบเห็นหญ้าทะเลได้ในช่วงของน้ำลด และบริเวณแหล่งหญ้าทะเล ชาวบ้านมักจะพบเห็นพะยูน หรือเต่าทะเล ขึ้นมากินหญ้าทะเล ในช่วงของน้ำลดชาวบ้านยังพบว่ามีการร่อนการกินของพะยูน และเต่าทะเลอีกด้วย เนื่องจากแหล่งหญ้าทะเลถือเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของพะยูน และเต่าทะเล เลยกี่ว่าได้ หญ้าทะเลไม่เพียงมีความสำคัญต่อระบบนิเวศสัตว์น้ำอย่างเดียวยัง ทรัพยากรแหล่งหญ้าทะเลก็ถือเป็นแหล่งทรัพยากรที่สำคัญต่อคนในชุมชน เนื่องจากชาวบ้านอาศัยการจับสัตว์น้ำบริเวณหญ้าทะเลในการทำมาหากิน ดังนั้นจะเห็นได้ว่าแหล่งหญ้าทะเลนอกจากหญ้าทะเลถือว่ามีความสำคัญต่อทรัพยากรสัตว์น้ำในอ่าวปากบารา เพราะหญ้าทะเลเป็นแหล่งอาหารของสัตว์น้ำ เป็นที่ผสมพันธุ์และที่วางไข่ของสัตว์น้ำ เป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อน เป็นที่หลบภัยของสัตว์น้ำ กุ้ง หอย ปู ปลา ฯลฯ หญ้าทะเลช่วยเพิ่มออกซิเจนในน้ำ และหญ้าทะเลก็มีความสำคัญในด้านอื่นๆต่อชุมชนเช่น หญ้าทะเลช่วยปกป้องการพังทลายของชายฝั่งทะเล หญ้าทะเลช่วยลดความรุนแรงของกระแสน้ำ และหญ้าทะเลยังเป็นแหล่งที่สามารถเพิ่มรายได้ให้กับคนในชุมชน และไม่เพียงเท่านั้นหญ้าทะเลจะเป็นเครื่องบ่งบอกถึงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรในอ่าวปากบาราอีกด้วย

1.3) ทรัพยากรแนวปะการัง แนวปะการังมีประโยชน์ในหลากหลายด้าน ทั้งช่วยป้องกันชายฝั่งจากการกัดเซาะของคลื่นตามธรรมชาติและกระแสน้ำ แนวปะการังเป็นแหล่งอาหารของคนในชุมชนเนื่องจากชาวบ้านอาศัยการจับสัตว์น้ำที่อาศัยอยู่บริเวณแนวปะการัง แนวปะการังเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ แนวปะการังเป็นแหล่งหลบภัยของสัตว์น้ำ ดังนั้นแนวปะการังจึงถือเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญต่อสัตว์น้ำและต่อคนในชุมชน เนื่องจากแนวปะการัง มีประโยชน์ต่อคนในชุมชนเพื่อการอุปโภค บริโภค สัตว์น้ำที่อาศัยตามแนวปะการังในบริเวณอ่าวปากบารา เพราะ

ชาวประมงพื้นบ้านได้ใช้ประโยชน์ในการจับสัตว์น้ำ เพื่อบริโภค และค้าขาย รวมถึงสัตว์น้ำทางเศรษฐกิจ ซึ่งมีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชนและคนในประเทศอีกด้วย หากไม่มีที่หลบภัยของสัตว์ สัตว์น้ำก็มีสิทธิที่จะรอดน้อยกว่าที่ควร ก็จะส่งผลต่อชาวประมงพื้นบ้านในชุมชนต่อไป

1.4) ทรัพยากรสัตว์น้ำในชุมชน อ่าวปากบาราถือเป็นแหล่งหม้อข้าวหม้อแกงของคนในชุมชน เนื่องจากชาวบ้านโดยส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน อาศัยการจับสัตว์น้ำเพื่อการบริโภคภายในครัวเรือน และการค้าขาย โดยในอ่าวปากบารา มีความอุดมสมบูรณ์ ทำให้มีสัตว์น้ำหลากหลายชนิดที่โดดเด่น ไม่ว่าจะเป็นสัตว์น้ำทางเศรษฐกิจ และสัตว์น้ำอื่นๆ ซึ่งสัตว์น้ำจำพวกปลา ได้แก่ ปลาหู ปลาหลังเขียว ปลาอินทรี ปลาเก๋า ปลากระบอก ปลาหลังเหลือง ปลาทูราย ปลาจวด ปลากระบอก เป็นต้น และสัตว์น้ำจำพวกอื่นๆ ได้แก่ กุ้งแชบ๊วย ปูม้า และปลาหมึก เป็นต้น โดยชาวบ้านจะออกทำการประมงตามฤดูกาลของสัตว์น้ำแต่ละชนิด และนอกจากสัตว์น้ำในอ่าวปากบารา พบว่ามีสัตว์น้ำที่อาศัยอยู่ในป่าชายเลน และชายหาด ได้แก่ สัตว์น้ำจำพวกหอย ไม่ว่าจะเป็น หอยเสียบ หอยกัน หอยหนาม หอยตลับ หอยแครง หอยนางรม หอยตะเกาะหรือหอยท้ายเกา เป็นต้น และปูดำ ซึ่งชาวบ้านในชุมชนโดยเฉพาะสตรี และเด็ก จะนิยมไปหากับหอย มากกว่าการจับสัตว์น้ำประเภทอื่นๆ เนื่องจากมีจำนวนมากและหาได้ตลอดทั้งปี ส่วนเครื่องมือและอุปกรณ์และกัหาได้ง่าย ก็จะมี ลอบ มีด เหล็ก หรือซ้อน ไม้ซุดหรือเขี่ยหอยขึ้นมา บางคนหาเพื่อมาประกอบอาหารในครัวเรือน บางคนก็จะทำเป็นอาชีพ โดยการหาเพื่อการค้าขายเป็นต้น จะเห็นได้ว่าทรัพยากรสัตว์น้ำในอ่าวปากบารามีสัตว์น้ำหลากหลายชนิด ซึ่งอ่าวปากบารามีสัตว์น้ำให้จับได้ตลอดทั้งปี ชาวบ้านในชุมชนมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรสัตว์น้ำในบริเวณอ่าวปากบารา ที่หลากหลายเพื่อตอบสนองความต้องการของคนในชุมชน จากการสัมภาษณ์พบว่าชาวบ้านให้คำยืนยันว่าทรัพยากรสัตว์น้ำในบริเวณอ่าวปากบารามีประโยชน์ต่อคนในชุมชน

2) กฎกติกาในการจัดการทรัพยากรในชุมชน การจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชนบริเวณชายฝั่งปากบารา อำเภอละงู จังหวัดสตูล พบว่า การจัดการทรัพยากรของชุมชนมีหลากหลายวิธีการ เช่น การปลูกป่าชายเลน การตั้งเวรยามในการควบคุมการใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนที่เกินกว่าความจำเป็น การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ ทั้งในป่าชายเลน และชายหาด การวางซั้งกอ ซั้งเชือก การก่อตั้งธนาคารปูม้า การก่อตั้งวิสาหกิจชุมชนร้านคนจับปลา และรวมถึงการตั้งเวรยามเพื่อการตรวจตราการใช้เครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมายรวมถึงการรื้อล้างของเรือประมงพาณิชย์ ชุมชนตำบลปากน้ำ อำเภอละงู จังหวัดสตูล มีการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชน บริเวณชายฝั่งปากบารา อำเภอละงู จังหวัดสตูล มีการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำทางการประมงของชาวประมงพื้นบ้านในหลากหลายรูปแบบ เช่น 1) การจัดทำซั้งกอหรือบ้านปลา เพื่อให้ปลาได้เข้าไปอาศัยใช้ประโยชน์จากซั้งกอที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านโดยชุมชนมีการกำหนดกติกาในการใช้ซั้งกอร่วมกัน มีการทำข้อตกลงร่วมกันในการใช้ประโยชน์จากซั้งกอในชุมชน 2) การก่อตั้งธนาคารปูม้า เพื่อเพิ่มเป็นการเพิ่มประชากรปูม้าในชุมชน โดยมีการนำปูม้าไข่นอกกระดองจากชาวประมงพื้นบ้านนำมาฝากธนาคารปูเพื่อให้แม่พันธุ์ปูได้ฟักไข่จากนั้นก็ปล่อยลูกปลลงทะเลต่อไป 3) ร้านคนจับปลา เป็นการจัดการโดยใช้กฎกติกาของร้าน ซึ่งร้านคนจับปลาเป็นการจัดผลผลิตของชาวประมงพื้นบ้าน และเป็นการควบคุมการทำประมงที่ผิดกฎหมายโดยการกำหนดกติกาที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำในชุมชน 4) การปล่อยพันธุ์

สัตว์น้ำ ในการเพิ่มประชากรสัตว์น้ำชาวบ้านร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ในชุมชนมีการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ เช่น พันธุ์ปลู พันธุ์ปลา พันธุ์กุ้ง และหอย เป็นต้น และ

2.1) กฎกติกาในการใช้ประโยชน์ร่วมกันบริเวณซั้งกอ (บ้านปลา) กิจกรรมการวางซั้งกอมีการกำหนดกฎกติกาในการใช้ประโยชน์เพื่อไม่ให้เกิดการใช้ประโยชน์ดังกล่าวได้รับผลกระทบต่อทรัพยากรอื่น ๆ ในชุมชน ทำให้มีการสร้างข้อตกลงร่วมกันในการใช้ประโยชน์บริเวณซั้งกอโดยมีการกำหนดกฎการใช้ประโยชน์ บริเวณซั้งกอ ต้องไม่ใช้จวนล้อมทุกชนิดเพื่อป้องกันการจับสัตว์น้ำบริเวณซั้งกอจำนวนมากเกินไป ไม่ใช้เครื่องปั่นไฟบริเวณซั้งกอ ไม่ใช้เครื่องมือกระทุ้งน้ำหรือเครื่องมือที่ใช้ไล่ต้อนสัตว์น้ำในบริเวณซั้งกอ และต้องไม่ใช้เครื่องมือที่ผิดกฎหมาย จะอนุญาตให้ใช้เบ็ดตกปลาเพียงอย่างเดียวในบริเวณซั้งกอเพื่อการใช้ประโยชน์จากซั้งกอเป็นไปอย่างยั่งยืน และห้ามการใช้เบ็ดตกปลาประมงเพื่อการอื่นเช่น การใช้เบ็ดตกปลาเชิงพาณิชย์หรือการท่องเที่ยวเชิงพาณิชย์

2.2) กฎกติกาของวิสาหกิจชุมชนร้านคนจับปลา วิสาหกิจชุมชนร้านคนจับปลา ก่อตั้งขึ้นเพื่อให้ชาวประมงพื้นบ้านได้มีทางเลือกในการขายสัตว์น้ำทางการประมงของตนเอง ตนเองสามารถกำหนดราคาสินค้าได้ โดยการขายให้กับร้านคนจับปลาจะไม่ผ่านพ่อค้าคนกลางและจะไม่เกิดปัญหาการกดราคา เนื่องจากผู้บริหารหรือผู้ที่ดูแลร้านคนจับปลาคือชาวบ้านในชุมชน โดยวิสาหกิจชุมชนร้านคนจับปลาจะอยู่ในความดูแลของสมาคมชาวประมงพื้นบ้านปากบารา ก่อตั้งขึ้นภายใต้มาตรฐานและเงื่อนไขของบลูแบรนต์ ดังนั้นสินค้าที่ส่งผ่านเครือข่ายร้านคนจับปลาจึงเป็นสินค้าที่ได้มาโดยไม่มีการทำลายทรัพยากรและยังมีส่วนช่วยในการอนุรักษ์ทรัพยากรในอ่าวตามวิถีชุมชนอีกด้วย

2.3) กฎกติกาของธนาคารปูม้า ธนาคารปูม้าก่อตั้งขึ้นเพื่อการอนุรักษ์ปูม้าในบริเวณอ่าวปากบาราโดยธนาคารปูม้าจะไม่มีกฎกติกา ไม่มีเงื่อนไข แต่ธนาคารปูม้าเป็นเพียงกิจกรรมหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูปูม้าในบริเวณอ่าวปากบาราโดยการ รมรงค์ ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การรณรงค์ไม่จับ-ไม่รับซื้อปูม้าที่ยังไม่ได้ขนาด รณรงค์ให้ใช้อวนจับปูม้าให้ถูกวิธีใช้อวนที่มีขนาดกว้าง รณรงค์ไม่จับปูไข่นอกกระตอง และรณรงค์ให้มีการฝากปูม้าที่มีไข่นอกกระตองให้กับธนาคารปูม้า ซึ่งทั้งหมดนี้เกิดขึ้นจากการรวมตัวของชุมชนโดยมีการสร้างข้อตกลงร่วมกันในชุมชน และกิจกรรมดังกล่าวชุมชนเป็นผู้บริหารจัดการเองทั้งสิ้น เป็นการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำในชุมชนโดยชุมชนมีส่วนร่วมในทุกๆ ขั้นตอน

2.4) กติกาการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ชุมชนจัดขึ้นในทุกๆปี เป็นกิจกรรมที่ไม่มีกฎกติกาที่เป็นแบบแผน แต่มีเพียงการรณรงค์และการให้ความรู้แก่ชาวบ้านในชุมชน เช่นเดียวกับธนาคารปูม้า มีการรณรงค์ไม่จับสัตว์น้ำที่ยังไม่ได้ขนาด ไม่ใช้ตาอวนที่ไม่ได้ขนาดตามที่กฎหมายวางไว้ ไม่ใช้เครื่องมือที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรสัตว์น้ำ ซึ่งการรณรงค์ในแบบที่กล่าวมาข้างต้นถือเป็นการอนุรักษ์แบบวิถีชุมชน คือการไม่จับสัตว์น้ำวัยอ่อนที่ยังไม่ได้ขนาด เช่นการรณรงค์ไม่จับ ไม่รับซื้อ ปูม้าขนาดเล็ก ไม่จับไม่รับซื้อหอยขนาดเล็ก รวมถึงการใช้เครื่องมือต่างๆ ซึ่งจะต้องไม่ให้ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรสัตว์น้ำในชุมชน เช่นใช้ตาอวนตามที่กฎหมายกำหนด และผูกอวนให้ถูกวิธี ไม่ใช้เครื่องมือลากหอย เป็นต้น

3) การบริหารจัดการ การบริหารจัดการเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชนบริเวณชายฝั่งปากบาราอำเภอละงู จังหวัดสตูล ประกอบไปด้วย การบริหารจัดการด้านคน เงิน วัสดุ และการจัดการ ดังนี้

3.1) ด้านคน (Man) คนหรือแรงงานสำคัญในชุมชนประกอบไปด้วย คนในชุมชนเป็นหลัก เช่น ผู้นำชุมชน สมาชิกกลุ่มองค์กรในชุมชน ชาวบ้านในชุมชน และรวมถึงเจ้าหน้าที่หน่วยงานในชุมชน ต่างก็มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในชุมชน ดังนั้นการบริหารจัดการด้านคนสามารถสรุปได้ว่า คนหรือแรงงานถือเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน เพราะคนเป็นผู้ขับเคลื่อนโครงการ หรือกิจกรรมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อให้ผลลัพธ์ที่ได้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการหรือกิจกรรมนั้นๆ

3.2) ด้านเงิน (Money) การบริหารจัดการด้านเงิน หรืองบประมาณ จะเห็นได้ว่างบประมาณมีส่วนสำคัญในการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ก่อนการเริ่มโครงการหรือกิจกรรมตลอดกระบวนการในการจัดกิจกรรม ซึ่งเงินทุนเป็นปัจจัยสำคัญหรือคุณสมบัติพื้นฐานที่จะช่วยการบริหารจัดการให้ได้มาซึ่งทรัพยากรอื่น ๆ เพื่อให้การทำกิจกรรมเป็นไปอย่างราบรื่น และแหล่งเงินทุนที่มีส่วนช่วยสนับสนุนโครงการ หรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนมาจากหลากหลายหน่วยงาน ดังนี้ จากสมาคมรักษ์ทะเลไทย สมาคมชาวประมงพื้นบ้านปากน้ำ กลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนอ่าวปากบารา เงินทุนสนับสนุนจาก สำนักงานทรัพยากรสิ่งแวดล้อมพระมหากษัตริย์ เงินบริจาคของมูลนิธิคนตาบอด และจากการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัดสตูล องค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำ ฯลฯ ทั้งนี้การสนับสนุนดังกล่าวเพื่อเป็นวัสดุ เป็นสิ่งที่ใช้อำนวยความสะดวกในการบริหารจัดการในเรื่องการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำในชุมชน

3.3) ด้านวัสดุอุปกรณ์ (Material) การบริหารจัดการด้านวัสดุอุปกรณ์ ในการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชนบริเวณชายฝั่งปากบารา อำเภอละงู จังหวัดสตูล ปัจจัยที่ช่วยในการอำนวยความสะดวกในการจัดทำกิจกรรมเพื่อให้มีประสิทธิภาพและมีคุณภาพขึ้น วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ก็มีความสำคัญเช่นเดียวกันในการทำโครงการหรือกิจกรรมจะมีการใช้วัสดุอุปกรณ์ที่แตกต่างกันไปตามกิจกรรมนั้นที่จัดขึ้น

3.4) ด้านการจัดการ (Management) การบริหารจัดการมีส่วนสำคัญกับการทำโครงการหรือกิจกรรมผู้ดำเนินการต้องมีความสามารถในการบริหารจัดการวิธีการหรือขั้นตอนต่างๆ ตามที่วางแผนไว้ เพื่อให้ได้ผลสัมฤทธิ์ที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด ซึ่งหากมีการจัดการที่ดีก็จะส่งผลให้ประหยัดเวลา ประหยัดค่าใช้จ่าย และแรงงาน ทั้งนี้การจัดการดังกล่าวจะครอบคลุมตั้งแต่การวางแผน การลงมือปฏิบัติ การตรวจสอบไปจนถึงขั้นประเมินผล ซึ่งการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชนบริเวณชายฝั่งปากบารา ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวจะมีความแตกต่างกัน โดยกิจกรรมที่เกิดขึ้นต้องผ่านการบริหารจัดการที่ดี ได้รับความร่วมมือจากหลากหลายกลุ่มทำให้มีการแบ่งภาระหน้าที่ที่แตกต่างกันตามโครงการและกิจกรรมที่จัดขึ้นเป็นต้น ดังนั้นการจัดการในแต่ละรายการจะมีความแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง ทั้งนี้ทั้งนี้การจัดการดังกล่าวขึ้นอยู่กับคนในชุมชนเป็นหลัก ซึ่งกิจกรรมซึ่งก้อจะใช้แรงงานมากกว่า กิจกรรมอื่น ๆ สำหรับกิจกรรมอื่น ๆ ก็มีการจัดการที่แตกต่างกันไป

1.2 องค์ประกอบที่ 2 กระบวนการบริหารจัดการ (Process)

อ่าวปากบารา มีชายฝั่งทะเลที่มีระบบนิเวศ และทรัพยากรสัตว์น้ำที่หลากหลาย และอุดมสมบูรณ์ ทรัพยากรเหล่านั้นถือมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับประชาชนในตำบลปากน้ำ เพราะทะเลเปรียบเสมือนที่ทำมาหากินของชาวบ้าน มีสัตว์น้ำให้จับ เป็นแหล่งประกอบอาชีพ มีอาชีพเลี้ยงครอบครัวได้อย่างมั่นคง ประชาชนในพื้นที่อ่าวปากบาราจึงยึดการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านเป็น

หลักในการหาเลี้ยงครอบครัว เพราะทะเลทำให้ชาวบ้านได้ประกอบอาชีพและมีอาชีพไว้เลี้ยงดูครอบครัวต่อไปได้อย่างมั่นคง เพราะทะเลเปรียบเสมือนหม้อข้าวหม้อแกงของคนในชุมชน ตำบลปากน้ำ อำเภอละงู จังหวัดสตูล และจากการประมงแบบหลากหลายวิธี ทั้งเรือประมงพาณิชย์ และเรือประมงพื้นบ้าน ที่มีการใช้เทคโนโลยีและเครื่องมือจับสัตว์น้ำที่ทันสมัยมากขึ้น ทำให้จำนวนประชากรสัตว์น้ำลดลงอย่างเห็นได้ชัด ปริมาณการจับสัตว์น้ำลดลงชาวบ้านต้องออกหาปลาไกลขึ้น มีการใช้เชื้อเพลิงน้ำมันออกเรือปริมาณมากขึ้น ออกเรือหาปลาใช้เวลานานขึ้น ชาวประมงพื้นบ้านได้เห็นถึงผลกระทบดังกล่าวจึงได้เกิดความร่วมมือกัน จากหลายชุมชนโดยรอบอ่าวปากบาราทำกิจกรรมฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำ ซึ่งมีหลากหลายวิธี เช่น กิจกรรมธนาคารปูม้า การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ การกำหนดเขตอนุรักษ์สัตว์น้ำ และการวางซั้งกอหรือบ้านปลาเพื่อสร้างแหล่งหลบภัยให้ฝูงปลาโดยเฉพาะหน้ามรสุมบ้านปลายังเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำตัวอ่อนอีกด้วย

1) กระบวนการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชน บริเวณชายฝั่งปากบารา อำเภอละงู จังหวัดสตูล สามารถอธิบายได้ดังนี้

1.1) การมีส่วนร่วมในการวางแผน ชาวบ้านในชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนเนื่องจากกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนก็เกิดจากการรวมตัวกันของชาวบ้านเข้าไปเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ส่วนชาวบ้านที่ไม่ได้เป็นสมาชิกของกลุ่มก็เข้าร่วมรับฟังเพราะการทำงานต่าง ๆ ต้องให้คนในชุมชนยอมรับร่วมกัน เพื่อการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ชาวบ้านในชุมชนมีบทบาทสำคัญที่มีส่วนช่วยในการดำเนินงานการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำในชุมชน ชาวบ้านในชุมชนบางส่วนมีส่วนร่วมในการวางแผน ในขณะที่บางส่วนก็เข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การปฏิบัติงาน ซึ่งการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชน เป็นเรื่องที่ต้องอาศัยความถนัดในแต่ละด้านของคนในชุมชน เนื่องจากการจัดการดังกล่าวต้องอาศัยความชำนาญในเรื่องของภูมิปัญญาพื้นบ้าน ความถนัดในเฉพาะเรื่อง หรือแม้แต่อื่น ๆ เพื่อหาจุดพิกัดต่าง ๆ เพื่อไม่ให้เกิดการจัดการดังกล่าวส่งผลกระทบต่อทรัพยากรอื่น ๆ ในชุมชน

1.3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ชาวบ้านในชุมชนบริเวณอ่าวปากบารา จะเห็นได้ว่าชาวบ้านในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำในชุมชน ตั้งแต่ขั้นของการวางแผน การดำเนินงานหรือการปฏิบัติ ตลอดจนถึงการได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน

1.4) การมีส่วนร่วมในการติดตามผล เป็นการมีส่วนร่วมในอีกรูปแบบหนึ่งที่ชุมชนปฏิบัติร่วมกัน เช่นกิจกรรมการวางซั้งกอ ในชุมชน โดยคณะทำงานโครงการได้ติดตามผลร่วมกับชาวประมงพื้นบ้านเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนของซั้งกอ ทำให้มีผลตอบรับที่ดีมากโดยเฉพาะชาวประมงพื้นบ้านจำนวนมากเข้าไปใช้ประโยชน์จากพื้นที่ที่มีการวางซั้งกอ โดยชาวบ้านมีการปฏิบัติตามกติกาชุมชน ใช้เบ็ดตกอย่างเดียวในรัศมี ซั้งกอ และใช้อวนหรือเครื่องมือประมงอื่นๆ จับสัตว์น้ำบริเวณรอบๆ ซั้งกอ ออกไปด้านนอก เช่นอวนปลาหลังเขียว นอกจากนั้นยังใช้วิธีการเฝ้าระวังตรวจการร่วมกับพนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐอีกทางหนึ่งด้วย

1.3 องค์ประกอบที่ 3 ผลผลิต/ ผลลัพธ์ (Out Put)

องค์ประกอบด้านผลผลิตของกระบวนการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชน เป็นผลที่ได้จากปัจจัยป้อนเข้า และกระบวนการบริหารจัดการโดยชุมชน ทำให้เกิดผลผลิต/ผลลัพธ์ที่ได้ คือ

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชน บริเวณชายฝั่งปากบารา อำเภอลงขัน จังหวัดสตูล

1) **กิจกรรมการวางซั้งกอ (บ้านปลา)** การวางซั้งกอ หรือการสร้างบ้านปลา ในอ่าวปากบาราทำให้เกิดแหล่งอาศัยของสัตว์น้ำอย่างชุกชุม เป็นแหล่งอาหารสำหรับคนในชุมชนเพิ่มขึ้น ชาวประมงพื้นบ้านสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในชุมชนได้อย่างแท้จริง ภายใต้ข้อตกลงกติกาชุมชนที่จะใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน โดยมีหน่วยงานร่วมลงนามในการสนับสนุนจำนวนมาก ซั้งกอยังเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำบริเวณอ่าวปากบาราอย่างได้ผล สามารถสร้างข้อตกลงกับกลุ่มประมงพาณิชย์ขนาดใหญ่จะไม่เข้ามาทำประมงรุกล้ำเข้ามาในเขตอ่าวปากบารา ไม่ใช่เครื่องมือประมงผิดกฎหมายเข้ามาในเขตพื้นที่ ซั้งกอ อ่าวปากบารา อีกด้วย และการวาง ซั้งกอ ทำให้มีหน่วยงานและองค์กรต่างๆ ให้การสนับสนุนทั้งในกิจกรรม ยอมรับที่จะช่วยกันปกป้องดูแลทะเลปากบาราให้เป็นแหล่งอาหารของคนในชุมชน รวมถึงคนทั่วไป และเป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนตลอดผู้เกี่ยวข้องร่วมบริหารจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำบริเวณอ่าวปากบาราอย่างมีส่วนร่วม เพื่อรักษาความมั่นคงทางอาหาร และสามารถรักษาทรัพยากรสัตว์น้ำให้อุดมสมบูรณ์ยั่งยืนสู่รุ่น ลูกหลานต่อไป

2) **วิสาหกิจชุมชนร้านคนจับปลา** การก่อตั้งร้านคนจับปลานอกจากทำให้ผู้ผลิตสามารถขายผลผลิตได้โดยตรงให้กับผู้บริโภคแล้ว ยังเกิดการจ้างงานสร้างรายได้ให้แก่แม่บ้านชาวประมงพื้นบ้านในชุมชนอีกด้วย ร้านคนจับปลา ถือเป็นทางเลือกใหม่ให้ชาวประมงพื้นบ้านสามารถจำหน่ายผลผลิตโดยตรงสู่ผู้บริโภคในราคายุติธรรม ทั้งผู้ผลิต และผู้บริโภค คือ ผู้บริโภคได้รับประทานอาหารสด ปลอดภัย ที่สำคัญร้านคนจับปลายังเป็นกิจการเพื่อสังคมก่อให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน และส่งผลให้เศรษฐกิจของชุมชนมีความเข้มแข็งอีกด้วย โดยเป้าหมายหลักของร้านคนจับปลาก็เพื่อเพิ่มศักยภาพในการจัดการผลผลิตของประมง พื้นบ้าน ซึ่งจะต้องทำประมงอย่างรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ไม่ใช่เครื่องมือประมงอย่างผิดกฎหมาย หรือทำประมงแบบทำลายล้าง พร้อมกับการกระตุ้นเตือนจิตสำนึกในการปกป้องแหล่งอาหารทะเลไปด้วย

3) **ธนาคารปูม้า** เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นโดยชุมชนเป็นผู้ก่อตั้งมีการรวมกลุ่มเพื่ออนุรักษ์ปูม้าบริเวณอ่าวปากบารา โดยการก่อตั้งธนาคารปูม้าเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำบริเวณอ่าวปากบารา โดยจุดเริ่มต้นในการทำธนาคารปูม้า อ่าวปากบารามีทรัพยากรสัตว์น้ำที่อุดมสมบูรณ์ แต่ที่ผ่านมาสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับชาวประมงพื้นบ้านคือปูม้ามีปริมาณที่น้อยลงมาก ทำให้ชาวประมงพื้นบ้านได้รับผลกระทบ ชาวประมงพื้นบ้านต้องออกทะเลไปไกลกว่าเดิม ความยากลำบากเกิดขึ้นกับชาวประมงพื้นบ้าน เมื่อความอุดมสมบูรณ์ของท้องทะเลปากอ่าว ได้รับผลกระทบจากการทำประมงรูปแบบต่างๆ ของเรือประมงขนาดใหญ่ที่มีเครื่องมือประมงแบบทำลายล้าง กวาดเอาสัตว์น้ำขนาดเล็กขึ้นมาด้วย ทำให้ชาวบ้านในชุมชนเกิดความคิดที่อยากให้มีปริมาณปูม้าเพิ่มขึ้นโดยชาวบ้านในชุมชนร่วมกันจัดตั้งธนาคารปูม้าบ้านตะโล๊ะใส ในปี 2557 เป็นต้นมา ซึ่งธนาคารปูม้า เป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการเพิ่มประชากรปูม้าในอ่าวปากบารา

4) **การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ** การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นในทุกๆปี เกิดจากความร่วมมือในหลากหลายฝ่ายทั้งชุมชน กลุ่มองค์กรชุมชน หน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาชน ไม่ว่าจะเป็นโรงเรียน กรมประมง อุทยาน กลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนปากบารา สมาคมชาวประมงพื้นบ้านปากน้ำ เป็นต้น ซึ่งการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวเป็นกิจกรรมระยะสั้น โดยมีขั้นตอนการ 1) การ

เพาะเลี้ยงพันธุ์สัตว์น้ำ 2) การนำไปปล่อย โดยการติดตามผลก็จะเกิดจากชาวประมงพื้นบ้าน ชาวประมงพื้นบ้านได้มีการพูดถึงการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำของแต่ละหน่วยงานทำให้ชาวประมงพื้นบ้านสามารถจับสัตว์น้ำได้เยอะขึ้น

ดังนั้นจากผลการศึกษาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชน บริเวณชายฝั่งปากบารา อำเภอละงู จังหวัดสตูล ประกอบไปด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 3 องค์ประกอบ ประกอบไปด้วย องค์ประกอบที่ 1 ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ สภาพทั่วไปของทรัพยากรชายฝั่ง บริเวณชายฝั่งปากบารา กฎกติกาชุมชนในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในชุมชน และการบริหารจัดการ องค์ประกอบที่ 2 กระบวนการบริหารจัดการ คือ วิธีการหรือกระบวนการจัดการของคนในชุมชนหรือการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำ ได้แก่ การวางแผน การดำเนินงาน การได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน และการติดตามผล และองค์ประกอบที่ 3 ผลผลิต หรือผลลัพธ์ หมายถึงผลผลิต หรือผลลัพธ์ ที่เกิดจาก องค์ประกอบที่ 1 องค์ประกอบที่ 2 จึงก่อให้เกิดผลผลิต หรือผลลัพธ์ ที่ได้คือ การจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำ ซึ่งได้แก่ กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน คือ กิจกรรมการวางซั้งกอ (บ้านปลา) การก่อตั้งธนาคารปูม้า การก่อตั้งวิสาหกิจชุมชนร้านคนจับปลา และกิจกรรมการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ ซึ่งสามารถสรุปดังภาพประกอบที่ 2 ดังนี้

สรุปองค์ประกอบของการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชน บริเวณชายฝั่งปากบารา
อำเภอละงู จังหวัดสตูล

ภาพที่ 2 สรุปองค์ประกอบของการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชน บริเวณชายฝั่งปากบารา อำเภอละงู จังหวัดสตูล

2. รูปแบบการจัดการทรัพยากรสัตว์โดยชุมชน บริเวณชายฝั่งปากบารา อำเภอลงู จังหวัดสตูล

2.1 การอนุรักษ์ เป็นการดูแล ป้องกัน รักษา ซ่อมแซม ปรับปรุงและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อมนุษย์มากที่สุดโดยไม่ทำลายหรือทำให้เกิดความเสียหายน้อยที่สุด หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาด ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมมากที่สุด และใช้ได้เป็นเวลานานที่สุดทั้งนี้จะให้สูญเสียทรัพยากรธรรมชาติโดยเปล่าประโยชน์น้อยที่สุด และต้องกระจายการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติโดยทั่วกัน ฉะนั้น การอนุรักษ์จึงไม่ได้หมายถึงการเก็บรักษาทรัพยากรธรรมชาติไว้เฉย ๆ แต่ต้องรู้จักนำมาใช้ประโยชน์ให้ถูกต้อง เช่นเดียวกับกระบวนการที่ชุมชนได้มีการจัดการที่ก่อให้เกิดการอนุรักษ์นั้นก็คือ การมีกฎกติกาชุมชนในเรื่องของการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในชุมชน การจัดกิจกรรมปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ การก่อตั้งธนาคารปูม้า เป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำในชุมชนที่ชุมชนให้การยอมรับว่า การจัดกิจกรรมดังกล่าวทำให้ประชากรสัตว์น้ำในชุมชนมีจำนวนมากขึ้น

2.2 การพัฒนา เป็นการปรับปรุง บูรณะทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีสภาพที่ดีขึ้นและสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น การก่อสร้างปะการังเทียม เพื่อฟื้นฟูแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำเป็นต้น ในการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำในชุมชน ชาวบ้านได้การก่อสร้างปะการังเทียมที่บ้าน เพื่อการฟื้นฟูแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำนั้น ทางชุมชนได้มีกิจกรรมการวางซั้งกอ เป็นการสร้างบ้านให้ปลาอยู่ หรือเป็นเหมือนปะการังเทียมที่บ้านนั่นเอง ซึ่งจะมีการวางในทุกๆ ปี แต่ปัจจุบันซั้งกอได้มีการปรับรูปแบบเพื่อการใช้งานที่ทนทานกว่านั้นคือ ซั้งเชือก ที่พัฒนาจากซั้งกอ แต่เดิมชาวบ้านได้ใช้ภูมิปัญญาในการทำซั้งกอ โดยใช้วัสดุอุปกรณ์จากธรรมชาติที่หาได้ในชุมชน หลังจากนั้นได้มีการพัฒนาการทำบ้านปลา จากเชือกซึ่งเป็นการเลียนแบบการทำบ้านปลา แบบชาวบ้านเปลี่ยนจากการใช้ทางมะพร้าวมาเป็นการใช้เชือก ซึ่งปัจจุบันชาวบ้านได้มีการวางซั้งกอ กับซั้งเชือก สลับกันจะจัดขึ้นในทุกๆ ปี ซึ่งการทำกิจกรรมดังกล่าวเป็นการฟื้นฟูทรัพยากรให้กลับสู่สภาพเดิม เพื่อความยั่งยืนต่อไป

2.3 การใช้ประโยชน์ การนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์เพื่อตอบสนองความต้องการของของคนในชุมชนในด้านต่างๆ ได้แก่ ปังจัย 4 เพื่อจะได้ประโยชน์สูงสุดและเกิดการทำลายน้อยที่สุด เช่น การประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน การประมงในชุมชนตำบลปากน้ำ อำเภอลงู จังหวัดสตูล พบว่า ชาวบ้านในชุมชนโดยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านเป็นหลัก อาชีพประมงพื้นบ้านถือเป็นอาชีพของบรรพบุรุษของชาวบ้านตำบลปากน้ำ ที่ใช้ในการเลี้ยงชีพของคนในครอบครัว อาชีพประมงพื้นบ้านถือเป็นอาชีพดั้งเดิมของชุมชนตำบลปากน้ำ และได้มีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นมาจนถึงปัจจุบัน

3. การจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชน บริเวณชายฝั่งปากบารา อำเภอลงู จังหวัดสตูล

การจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชน บริเวณชายฝั่งปากบารา อำเภอลงู จังหวัดสตูล เกิดจากความร่วมมือของทุกภาคส่วนในชุมชนซึ่งสามารถแบ่งการจัดการในระดับต่าง ๆ ออกเป็น 3 ระดับ คือ

3.1 การจัดการในระดับชุมชน โดยในระดับชุมชนจะเน้นการให้ความรู้ การสร้างความเข้มแข็งภายในชุมชน และการทำกิจกรรม เกี่ยวกับการอนุรักษ์ การให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม

ต่างๆ ของชุมชน รวมถึงการตรวจตราเฝ้าระวัง เป็นหูเป็นตาในการช่วยกันปกป้องทรัพยากรในชุมชน ซึ่งในระดับชุมชน เป็นการให้ความร่วมมือ ในการเข้าไปมีส่วนร่วมกับกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นในชุมชน ร่วมไปแสดงความคิดเห็น ร่วมในการเข้าไปมีบทบาทต่างๆ ในแต่ละกิจกรรม

3.2 การจัดการในระดับเครือข่าย โดยในระดับเครือข่ายจะเน้นการให้ความรู้ การสร้างจิตสำนึกให้ชุมชนตระหนักถึงผลกระทบจากทรัพยากร การดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์ การป้องกัน การฟื้นฟู โดยการขับเคลื่อนด้านนโยบาย โดยการเสนอนโยบาย การเสนอปรับปรุงต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เอื้อประโยชน์ต่อชาวบ้านในชุมชน

3.3 การจัดการในระดับหน่วยงาน โดยในระดับหน่วยงานจะเป็นการขับเคลื่อนด้านนโยบาย การออก การบังคับใช้ และการปรับปรุงกฎหมาย เพื่อให้เอื้อต่อการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน และเป็นการแก้ปัญหาให้กับชาวประมงพื้นบ้านได้อย่างเหมาะสม อ่าวปากบาราอยู่ในเขตการดูแลของอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเภตรา บทบาทของอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเภตรา คือ มีการประชุมปรึกษาหารือ วางแผน ร่วมกันกับสมาคมชาวประมงพื้นบ้าน วิสาหกิจท่องเที่ยวโดยชุมชน และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง จะมีการประชุมร่วมกันเดือนละ 1 ครั้ง เพื่อมาหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา ร่วมกัน และมีการออกกฎร่วมกันระหว่างหน่วยงานกับชุมชน อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเภตรา จะมีการออกกฎร่วมกันเชื่อว่าสามารถคิดและเอามาประยุกต์กับกฎหมายอุทยานเพราะกฎหมายบางตัวไม่สามารถใช้กับพื้นที่ได้จึงต้องอะลุ่มอล่วยต่อกัน

ตอนที่ 2 แนวทางการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชน บริเวณชายฝั่งปากบารา อำเภอลงขัน จังหวัดสตูล

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มร่วมกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมแสดงความคิดเห็นในการเสนอแนวทางการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชน บริเวณชายฝั่งปากบารา อำเภอลงขัน จังหวัดสตูล โดยนำข้อสรุปจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสนทนากลุ่มกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง นำวิเคราะห์สภาพแวดล้อมในการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชน บริเวณชายฝั่งปากบารา อำเภอลงขัน จังหวัดสตูล และประมวลผลการศึกษาหาข้อเสนอแนะทางทางการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชน บริเวณชายฝั่งปากบารา อำเภอลงขัน จังหวัดสตูล ดังนี้

1. แนวทางการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชนบริเวณชายฝั่ง อำเภอลงขัน จังหวัดสตูล

การจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชนบริเวณชายฝั่งปากบารา อำเภอลงขัน จังหวัดสตูล สามารถสรุปออกมาได้ 5 แนวทาง ประกอบไปด้วย การส่งเสริมการให้ความรู้ และสร้างความตระหนักในการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำในชุมชน การส่งเสริม การรวมกลุ่มอนุรักษ์และการส่งเสริม การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากร การส่งเสริมนักอนุรักษ์รุ่นใหม่ เสริมสร้างจิตสำนึกให้เยาวชนมีใจรัก และหวงแหนทรัพยากรในชุมชน การเฝ้าระวัง การอนุรักษ์ และการฟื้นฟูทรัพยากร การส่งเสริมภูมิปัญญาพื้นบ้านในงานอนุรักษ์ แนวทางดังกล่าวสามารถอธิบายได้ดังนี้

2.1 การส่งเสริมการให้ความรู้ และสร้างความตระหนักในการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำในชุมชน

การส่งเสริมการให้ความรู้ และสร้างความตระหนักในการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำในชุมชน เป็นการส่งเสริมในการทำกิจกรรม โดยกิจกรรมในแนวทางการนี้ จะเน้นในลักษณะ การฝึกอบรม

การศึกษาดูงาน การรณรงค์ การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ โดยให้ความรู้ความเข้าใจ ถึงประโยชน์ ความสำคัญ และผลกระทบ ตลอดจนการป้องกันความเสื่อมโทรม และการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ ให้แก่คนในชุมชน เพื่อให้มีความตระหนักและมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ มีความรักและหวงแหน ทรัพยากรในบ้านเกิดของตนเอง เกิดความตระหนักในปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชนของตนเอง

1.2 การส่งเสริมการรวมกลุ่มอนุรักษ์และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากร

การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากร ส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในการคิด วางแผน การดำเนินงาน การได้รับรับประโยชน์ร่วมกัน และการติดตามประเมินผล ในการทำกิจกรรม หรือโครงการต่าง ๆ เป็นการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดย ชุมชน โดยการเชิญชวน เป็นสมาชิก และมอบหมายตำแหน่งให้กับชาวบ้านรับผิดชอบในบทบาทต่าง ร่วมกับหน่วยงานของรัฐและหน่วยงานเอกชนรวมถึง ร่วมกับกลุ่มเครือข่ายในชุมชน เป็นต้น โดยมีการ ส่งเสริมดังนี้ 1) การส่งเสริมให้ชุมชนเข้าร่วมกิจกรรม ในการ คิด วางแผน ปฏิบัติ ติดตาม และ ประเมินผล 2) การส่งเสริมให้ชุมชนเกิดการรวมกลุ่ม การเข้าไปเป็นกรรมการ 3) การเข้าไปเป็น สมาชิกของกลุ่ม หรือแม้แต่การเข้าไปเป็นอาสาสมัครในการช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆ และ 4) การ ส่งเสริมให้สมาชิกชุมชนเข้ามามีบทบาทในการทำกิจกรรมของชุมชน ทุกเพศ ทุกวัย ไม่ว่าจะเป็น เด็ก ผู้ใหญ่ หรือเยาวชน ให้มาทำกิจกรรมร่วมกัน

1.3 ส่งเสริมนกออนุรักษ์รุ่นใหม่ เสริมสร้างจิตสำนึกให้เยาวชนมีใจรัก และหวงแหน ทรัพยากรในชุมชน

การเสริมสร้างนกออนุรักษ์รุ่นใหม่ เริ่มจากการเสริมสร้างจิตสำนึกให้เยาวชนมีใจรัก มีความรักและหวงแหนทรัพยากรในชุมชน โดยการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่น ให้เยาวชนมีความมุ่งมั่นที่จะส่งเสริมในเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำในชุมชน เป็นการปลูกฝังให้เยาวชนไม่ลืมนึก เป็นตัวตน ความเป็นวิถีชีวิตประมงพื้นบ้านของชุมชน เพื่อให้เยาวชนมีความตระหนักและมีจิตสำนึก ในการอนุรักษ์ มีความรักและหวงแหนทรัพยากรในบ้านเกิดของตนเอง เกิดความตระหนักกับปัญหาที่ เกิดขึ้นกับชุมชนของตนเอง เพื่อร่วมหาทางแก้ และเป็นการสร้างบทบาทของคนรุ่นใหม่ที่จะเป็นผู้นำ ผู้คิด ผู้กระทำในอนาคต โดยมีการส่งเสริมดังนี้ 1) การส่งเยาวชนไปสำรวจและทำฐานข้อมูล ทรัพยากร เป็นการให้บทบาทเยาวชนให้มีส่วนร่วม เป็นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยการปฏิบัติจริง ซึ่งถือเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญในการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำในชุมชน และ 2) การสนับสนุน การจัดการเรียนรู้ให้เด็กได้ศึกษาและเห็นความสำคัญของทรัพยากรสัตว์น้ำในชุมชน ในรูปแบบการ ถ่ายทอดจากผู้อาวุโสถึงลูกหลาน

1.4 การเฝ้าระวัง การอนุรักษ์ และการฟื้นฟูทรัพยากรในชุมชน

เป็นกระบวนการหนึ่งของการจัดการทรัพยากรโดยภาครัฐ และของกลุ่มองค์กรชุมชน โดย ทางหน่วยงานร่วมกับกลุ่มองค์กรชุมชนเจ้าของพื้นที่ โดยมีกิจกรรม การดูแล ออกตรวจตรา ให้ความ ช่วยเหลือชาวบ้านในการดูแลทรัพยากร การเฝ้าระวังเครื่องมือประมงผิดกฎหมาย ร่วมกับกลุ่มอนุรักษ์ ในชุมชน การแต่งตั้งคณะทำงานในการออกตรวจตรา การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำอย่างต่อเนื่องในหลายๆ หน่วยงาน และการสร้างปะการังเทียม หรือซั้งเพื่อสร้างที่อยู่อาศัยให้สัตว์น้ำ ทั้งนี้ในกิจกรรมบาง กิจกรรมทางหน่วยงานก็มีการสนับสนุนงบประมาณเพื่อให้ชาวบ้านเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม

เช่นการทำซั้งเชือก นอกเหนือจากกิจกรรมของหน่วยงานก็มีกิจกรรมของกลุ่มองค์กรในชุมชนที่รวมกลุ่มจัดกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และป้องกัน ทรัพยากรในชุมชนเช่น กิจกรรมวางซั้งกอ เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านในการสร้างที่อยู่อาศัยให้สัตว์น้ำ กิจกรรมปล่อยพันธ์สัตว์น้ำ กิจกรรมปลูกปะการังเทียม กิจกรรมเก็บขยะริมหาด และกิจกรรมอื่นๆ เป็นต้น ทั้งนี้กิจกรรมดังกล่าวเกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชน ที่รักและหวงแหนทรัพยากรจึงเป็นที่มาของกิจกรรมต่างในชุมชน

1.5 การส่งเสริมภูมิปัญญาพื้นบ้านในงานอนุรักษ์

การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในงานอนุรักษ์ถือเป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่ไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากร เนื่องจากภูมิปัญญาชาวบ้านเกิดขึ้นจากการคิดวิเคราะห์หาแนวทางในการแก้ไขปัญหาของชาวบ้านที่มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชนเป็นอย่างมาก มีการใช้วัสดุจากธรรมชาติ เช่นการทำซั้งกอ หรือที่เรียกว่า ที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ การวางซั้งกอ ก็จะมีการวางตามพิกัดแหล่งทรัพยากรอ่าวปากบารา ที่ชาวบ้านมักจะเรียกว่า (ดอหมัน) เป็นพิกัดแหล่งทรัพยากรอ่าวปากบาราที่เกิดขึ้นโดยภูมิปัญญาชุมชนในการวางแนวตามทิศทางหรือการกำหนดชื่อเรียกคือ (ดอหมัน) ชาวบ้านก็จะมีการไปวางซั้งกอตาม ดอหมัน ต่างๆ การทำซั้งกอ ชาวบ้านจะมีการใช้วัสดุจากธรรมชาติที่มีอยู่ภายในชุมชน เช่นไม้ ก้านมะพร้าว เป็นต้น ซึ่งวัสดุดังกล่าวเป็นวัสดุที่ย่อยสลายง่ายไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรอื่นๆ แน่นนอน ถึงแม้วัสดุดังกล่าวจะย่อยสลายง่าย และอยู่ไม่นานแต่กิจกรรมดังกล่าว ก็เกิดขึ้นทุกๆ ปี เป็นการสร้างความสัมพันธ์ให้คนในชุมชนร่วมกับเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรที่ไม่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตชุมชนอีกด้วย

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่าแนวทางการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชน บริเวณชายฝั่งปากบารา อำเภอละงู จังหวัดสตูล ประกอบไปด้วย 5 แนวทางดังนี้ 1) การส่งเสริมการให้ความรู้ และสร้างความตระหนักในการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำในชุมชน 2) การส่งเสริมการรวมกลุ่มอนุรักษ์ และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากร 3) การส่งเสริมนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่สร้างจิตสำนึกให้เยาวชนมีใจรัก และหวงแหนทรัพยากรในชุมชน 4) การเฝ้าระวัง การอนุรักษ์ และการฟื้นฟู ทรัพยากร และ 5) การส่งเสริมภูมิปัญญาพื้นบ้านในงานอนุรักษ์

การอภิปรายผล

การศึกษาเรื่อง “การจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชนบริเวณชายฝั่งปากบารา อำเภอละงู จังหวัดสตูล” ข้อเสนอแนวทางการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชนบริเวณชายฝั่งปากบารา อำเภอละงู จังหวัดสตูล เป็นเพียงแนวทางเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำข้อมูลไปใช้เพื่อประกอบการวางแผน นโยบาย ในการกำหนดแนวเขตการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำในชุมชนให้เข้ากับวิถีชีวิตชุมชน รวมถึงการนำไปใช้เป็นแนวทางให้ชุมชนอื่นๆที่มีบริบทใกล้เคียงในการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชนได้อย่างเหมาะสม โดยสามารถอภิปรายผลการศึกษาได้ดังนี้

ตอนที่ 1 การจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชนบริเวณชายฝั่งปากบารา อำเภอละงู จังหวัดสตูล

1. ผลการศึกษากาจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชนบริเวณชายฝั่งปากบารา อำเภอละงู จังหวัดสตูล

องค์ประกอบของการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชน บริเวณอ่าวปากบารา อำเภอละงู จังหวัดสตูล ประกอบไปด้วย 1) ปัจจัยนำเข้า 2) กระบวนการ 3) ผลผลิต/ผลลัพธ์

1.1 องค์ประกอบที่ 1 ปัจจัยนำเข้า (In Put)

ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ สภาพทั่วไปของทรัพยากรชายฝั่ง กฎกติกาชุมชนในการจัดการทรัพยากร และการบริหารจัดการ ดังนี้

1) สภาพทั่วไปของทรัพยากรชายฝั่ง

สภาพทั่วไปของทรัพยากรชายฝั่งบริเวณปากบารา หมายถึง ทรัพยากรในชุมชนที่สัตว์น้ำเข้าไปใช้ประโยชน์ ซึ่งได้แก่ ทรัพยากรป่าชายเลน ทรัพยากรแหล่งหญ้าทะเล ทรัพยากรแนวปะการัง และรวมถึงทรัพยากรสัตว์น้ำในบริเวณชายฝั่งปากบาราอีกด้วย ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่าทรัพยากรชายฝั่งที่สำคัญบริเวณปากบาราจึงหมายถึงทรัพยากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับทรัพยากรสัตว์น้ำ อ่าวปากบารามีชายฝั่งทะเลที่มีระบบนิเวศ และทรัพยากรสัตว์น้ำที่หลากหลาย และมีความอุดมสมบูรณ์ ทรัพยากรเหล่านี้ถือมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับประชาชนในตำบลปากน้ำ เนื่องจากชาวบ้านในชุมชนโดยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านเป็นหลัก อาชีพประมงพื้นบ้านถือเป็นอาชีพหลักของคนในชุมชน ชาวบ้านอาศัยการจับสัตว์น้ำในบริเวณอ่าวปากบารา ในการหาเลี้ยงครอบครัว ทะเลทำให้ชาวบ้านได้ประกอบอาชีพและมีอาชีพไว้เลี้ยงดูครอบครัว ทะเลเปรียบเสมือนหม้อข้าวหม้อแกงของคนในชุมชน บริเวณชายฝั่งปากบารา อำเภอละงู จังหวัดสตูล ชาวบ้านโดยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านเป็นหลัก ใช้เรือประมงขนาดเล็กในการออกทำการประมง ชาวบ้านใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในชุมชน และทรัพยากรสัตว์น้ำในชุมชน นอกจากการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรดังกล่าว ชาวบ้านยังมีวิธีการอนุรักษ์ทรัพยากรในชุมชนแบบวิถีชาวบ้านอีกด้วย เช่น การทำซั้งกอ (บ้านปลา) เป็นภูมิปัญญาพื้นบ้าน การไม่ใช้ตาอวนขนาดเล็กในการจับสัตว์น้ำ ไม่ใช้เครื่องมือทำลายล้าง ไม่จับสัตว์น้ำที่ยังไม่ได้ขนาด ถือเป็นการอนุรักษ์แบบวิถีชุมชนอีกด้วย ในประเด็นสภาพทั่วไปของทรัพยากรชายฝั่งซึ่งมีความสอดคล้องในบางส่วน กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง (2558) “ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง” หมายความว่า ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งเป็นสิ่งที่มิอยู่หรือเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติที่อยู่บริเวณทะเลและชายฝั่งทะเล เช่น ป่าชายเลน หญ้าทะเล ปะการัง พืชและสัตว์ทะเล เป็นต้น และนอกจากนี้ผลการศึกษาด้านสภาพทรัพยากรชายฝั่งดังกล่าว ยังสอดคล้องกับ องค์กรพัฒนาเอกชนไทย ที่ได้กล่าวว่า การเป็นชุมชน (2547)ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติอย่างแยกไม่ออก ส่งผลให้ชุมชนพัฒนาการจัดการทรัพยากรของท้องถิ่นที่อาศัยควบคู่ไปกับการใช้ทรัพยากร ในการประกอบอาชีพ หรือแม้แต่ ใช้ควบคู่ไปกับชีวิตประจำวัน ซึ่งการจัดการดังกล่าว เป็นลักษณะของการจัดการตามภูมิปัญญาท้องถิ่นดังเช่น กรณีของชุมชนชาวประมงพื้นบ้าน ซึ่งมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องทะเลคลื่นลมรวมถึงทรัพยากรสัตว์น้ำต่างๆ ซึ่งเป็นความรู้ที่มีพื้นฐานมาจากประสบการณ์ การสังเกต และการได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาต่างๆ จากบรรพบุรุษ สามารถดูแลและจัดการใช้ทรัพยากรสัตว์น้ำได้อย่างยั่งยืน แต่มาในปัจจุบันการจัดการทรัพยากรธรรมชาติส่วนใหญ่ ได้รับอิทธิพลมาจากตะวันตก เพราะเชื่อว่าเป็นชาติที่พัฒนาแล้ว แต่แนวคิดและวิธีการจัดการแบบตะวันตกนั้นไม่ได้เรียนรู้ถึงวิธีหรือจะเรียกแบบชาวประมงพื้นบ้านไทยที่มีมิติการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ แนวคิดและวิธีการจัดการแบบตะวันตกนั้น ไม่ได้เรียนรู้ถึงวิธีหรือจะเรียกแบบชาวประมงพื้นบ้านไทยที่มีมิติการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ แบบเพื่ออนาคต และรักษาให้ยั่งยืน ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นหลายอย่างสามารถอธิบายได้ตามหลักวิชาการ

แต่ปัจจุบันทรัพยากรสัตว์น้ำในบริเวณอ่าวปากบาราเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อม ในอดีตทรัพยากรสัตว์น้ำบริเวณอ่าวปากบารามีความอุดมสมบูรณ์ในอ่าวปากบารา มีสัตว์น้ำเกือบทุกชนิด แต่ปัจจุบันทรัพยากรสัตว์น้ำในอ่าวปากบาราเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงตามฤดูกาลของสัตว์น้ำ แต่ในขณะเดียวกันสภาพแวดล้อม กับการใช้ประโยชน์ของประชาชนในชุมชน ก็มีผลทำให้สภาพทรัพยากรสัตว์น้ำในอ่าวปากบาราเกิดการเปลี่ยนแปลงด้วยเช่นกัน เช่น การขุดลอกเพื่อการสัญจรของเรือประมงพื้นบ้าน การจับสัตว์น้ำโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อทรัพยากร การใช้เครื่องมือที่ผิดกฎหมายที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรสัตว์น้ำ แหล่งหญ้าทะเล และแนวปะการัง ซึ่งเป็นแหล่งอาหาร และเป็นอยู่อาศัยของสัตว์น้ำ การจับสัตว์น้ำวัยอ่อน ไม่เพียงเท่านั้นการเข้ารุกกล้าเขตของเรือประมงพาณิชย์ หรือเรือไประ์ ในบริเวณอ่าวปากบาราทำให้สัตว์น้ำทุกชนิด ทำให้สัตว์น้ำที่ยังไม่ได้ขนาดติดเข้าไปด้วย ด้วยการทำประมงที่ไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อทรัพยากรสัตว์น้ำ ทำให้สัตว์น้ำในบริเวณอ่าวปากบาราเริ่มมีจำนวนลดลงไปจากเดิม ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ นิวัติ เรืองพานิช (2536) ที่ได้กล่าวว่า ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์ เป็นอยู่ชาวอู่น้ำ แต่ถ้าประชาชนยังใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่ประหยัดและขาดหลักการอนุรักษ์แล้ว อนาคตของประเทศก็ตกอยู่ในฐานะที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง การอนุรักษ์ หมายถึง การรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาดและประหยัด โดยใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุดและสูญเปล่าน้อยที่สุด รวมทั้งกระจายประโยชน์ให้แก่มหาชนโดยทั่วกันด้วย ทั้งนี้ต้องเข้าใจว่า การอนุรักษ์ไม่ได้หมายถึง การเก็บรักษาทรัพยากรไว้เฉยเฉย แต่จะต้องทำบำรุงและนำทรัพยากรมาใช้ให้เหมาะกับกาลเทศะ และพยายามให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดเนื่องจากเราไม่สามารถใช้ประโยชน์ทรัพยากรชนิดใดชนิดหนึ่งได้โดยไม่ให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรชนิดอื่นๆ ดังนั้นจึงควรที่จะได้พิจารณาตัดสินใจว่าควรใช้ทรัพยากรแต่ละประเภทในสัดส่วนที่เหมาะสมอย่างไรจึงจะเกิดประโยชน์สูงสุดและเกิดผลกระทบต่อทรัพยากรอื่น ๆ น้อยที่สุด และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างหนึ่งบนหายนะ ของทรัพยากรอื่นๆ เป็นสิ่งที่ไม่ควรทำอย่างยิ่ง ในการวางแผนการจัดการทรัพยากรอย่างชาญฉลาดนั้น จะต้องไม่แยกมนุษย์ออกจากสภาพแวดล้อมทางสังคม และวัฒนธรรมหรือ จากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เพราะว่าวัฒนธรรมและสังคมได้พัฒนาตัวเองมาพร้อมๆ กับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติของสังคมนั้นๆ เราโดยทั่วไปการอนุรักษ์ถือได้ว่าเป็นทางแห่งการดำเนินชีวิต เพราะมีส่วนเกี่ยวข้องกับ เศรษฐกิจและสังคม ไม่เฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่ทุกอย่างรวมกัน ซึ่งมีบทบาทต่อชีวิตมนุษย์เป็นอันมาก และยังสอดคล้องกับ วิลาสินี กษิฐานุพงศ์ (2556) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการทรัพยากรชายฝั่งทะเลโดยชุมชน กรณีศึกษาชุมชนชายฝั่งทะเล ตำบลบ่อหิน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยผลการศึกษา พบว่า การศึกษาพัฒนาการและความเป็นมาของการจัดการทรัพยากรชายฝั่งทะเลโดยชุมชน ตำบลบ่อหินอำเภอสิเกา จังหวัดตรัง พบว่า อดีตพื้นที่ตำบลบ่อหินเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ ต่อมา มีการสัมปทานเผ่าถ่านและการใช้เครื่องมือผิดกฎหมายทำให้ทรัพยากรชายฝั่งเสื่อมโทรมลง โดยปัจจุบันมีการฟื้นฟูพื้นที่ชายฝั่งด้วยการร่วมมือของชุมชน หน่วยงานรัฐและเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนการฟื้นฟูทรัพยากรโดยสอดคล้องกับวิถีชีวิตและอาชีพของคนในชุมชน

จากการผลกระทบดังกล่าวทำให้ชุมชนมีการรวมตัวกันเพื่อจัดการกับปัญหาประชากรสัตว์น้ำลดน้อยลง จึงมีการทำข้อตกลงต่างๆในชุมชน ร่วมกับหน่วยงานในชุมชน และมีการทำกิจกรรมเช่น การวางซั้งกอ หรือบ้านปลา การก่อตั้งธนาคารปูม้า การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ การกันแนวเขตทำเขต

อนุรักษ์ การรณรงค์ และรวมถึงการก่อตั้งวิสาหกิจชุมชนร้านคนจับปลา เพื่อจัดการกับผลผลิตที่ได้ ถือเป็นกระบวนการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชนในรูปแบบหนึ่ง และนอกจากนี้ยังมีการร่วมกันอนุรักษ์แบบวิถีชุมชนด้วยการไม่ใช้เครื่องมือที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรสัตว์น้ำ ไม่จับสัตว์น้ำที่ยังไม่ได้ขนาด หรือไม่จับแม่พันธุ์สัตว์น้ำเป็นต้น ทั้งนี้ทั้งนั้นการจัดการที่กล่าวข้างต้นถือเป็นกระบวนการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชนเพื่อเพิ่มประชากรสัตว์น้ำในอ่าวให้มากขึ้น เพื่อรายได้และความมั่นคงทางอาหารของคนในชุมชนอ่าวปากบารา ซึ่งสอดคล้องกับ สุวัฒน์ หม่นมัน (2551) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาภูมิปัญญาในเวศวิทยาชาวประมงพื้นบ้านกับการจัดการทรัพยากรชายฝั่งทะเล จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการศึกษาพบว่าภูมิปัญญาทางด้านในเวศวิทยาและการเข้าถึงทรัพยากรชายฝั่งทะเล เป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากภายในชุมชนเองและจากภายนอกชุมชนโดยการรับรองปรับเปลี่ยน หรือดัดแปลง ให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน ทั้งนี้ เนื่องจากตำบลลิเล็ด เป็นชุมชนปากแม่น้ำ จึงมีการพบปะสังสรรค์ กับผู้คนภายนอกมาโดยตลอดทั้งการเข้ามาแสวงหาทรัพยากรของชุมชนใกล้เคียงและจากนครปฐม ราชบุรี และเพชรบุรี และการติดต่อค้าขายของพ่อค้าชาวจีนจึงเกิดการตั้งถิ่นฐานใหม่ในที่สุด ในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งทะเลเป็นการจัดการโดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนทางการรวมกลุ่ม เพื่อตั้งกฎกติกา ร่วมสอดส่องดูแล และร่วมประชุม เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการใช้ทรัพยากร ทั้งนี้เนื่องจากคนในชุมชนตระหนักถึงปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรอันเกิดจากการทำมูมที่ทำลายล้างและการเข้ามาจัดการทรัพยากรจากภายนอกโดยไม่คำนึงถึงสภาพพื้นที่และการมีส่วนร่วมของชุมชน และยิ่งสอดคล้องกับ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2543) ได้ให้ข้อสังเกตว่า ในชุมชนชนบทส่วนมากจะมีทักษะและประสบการณ์ ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ให้สนองตอบต่อวิถีการผลิตและการดำเนินชีวิตอีกทั้งยังมีความพยายาม ร่วมกันในการปกป้องและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เอาไว้ให้ลูกหลานในอนาคต เป็นการแสดงให้เห็นว่าชุมชนชนบท วิธีการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิต และระบบการผลิตของชุมชน อีกทั้งยังมีความรู้ที่สามารถนำไปใช้ ในการจัดการและสืบทอดความคิด ในการอนุรักษ์ทรัพยากรให้กับชนรุ่นหลังอีกด้วย ซึ่งแต่ละชุมชนมีลักษณะที่แตกต่างกันไปตามสภาพ ทางสังคม เป็นการพิสูจน์ว่ารัฐเพียงฝ่ายเดียวไม่เพียงพอที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรให้ยั่งยืน และมีคุณภาพตลอดไปแต่จะต้องเป็นการเข้ามา ช่วยดูแลร่วมกันระหว่างประชาชน และหน่วยงานของรัฐบาลจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด จึงเป็นความพร้อมที่จะเรียนรู้ร่วมกันระหว่างรัฐและชาวบ้าน และยังได้ให้ข้อสังเกตชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการจัดการทรัพยากร ต้องมีเงื่อนไขดังต่อไปนี้ 1) ต้องเป็นชุมชนที่ ทำการเกษตรขนาดเล็กหรือเป็นชาวประมงชายฝั่งขนาดเล็ก ไม่มีปัญหาแรงงานในครอบครัว 2) มีการจัดการองค์กรชาวบ้านที่ดีมีประสิทธิภาพกล่าว คือสามารถอนุรักษ์ทรัพยากรไว้ได้องค์กรเหล่านี้ มีหลายรูปแบบ นับตั้งแต่องค์กรที่รวมตัวกัน รวมไปถึงจนถึงองค์กรที่มีข้อมูลภูมิศาสตร์มาชองอย่างนั้นแน่นอนตลอด จนมีอำนาจในการออกกฎเกณฑ์ ที่เป็นลายลักษณ์อักษร และสามารถลงโทษปรับผู้ฝ่าฝืนได้ 3) ชุมชนมีอิสระ ที่จะใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเช่นเก็บของในป่าชายเลนมาบริโภค หรือแม้แต่ตัดไม้ในปริมาณจำกัดมาใช้ ทำให้ชาวบ้านรู้สึกว่าเป็นเจ้าของทรัพยากรที่แท้จริง 4) ชุมชนมักมีการเปลี่ยนแปลงอุดมการณ์ร่วมกัน อยู่ด้วยมากบ้างน้อยบ้างแล้วแต่กรณีอุดมการณ์ ที่เปลี่ยนไปคือเปลี่ยนอุดมการณ์ การพัฒนาที่รัฐยึดเหยียดไว้ให้ ได้แก่ การเอารายได้เป็นตัวเงินและวัตถุดิบเปรยชีวิตเป็นเครื่องวัดความเจริญก้าวหน้าของคนกลายมาเป็นยกความมั่นคงด้านต่างๆ ของครอบครัวความสุขความสัมพันธที่ดี

กับคนอื่น ๆ มาเป็นอุดมคติแทนเงินตราและวัตถุเครื่องประดับต่างๆ มนุษย์กับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ มีความสัมพันธ์ ในเชิงกำหนดซึ่งกันและกัน กล่าวคือมนุษย์ใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ เพื่อความอยู่รอด และเพื่อตอบสนองความต้องการในด้านต่างๆ ของตนเองซึ่งบางครั้งพฤติกรรมการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติของมนุษย์ ส่งผลให้ธรรมชาติเกิดการเปลี่ยนแปลงในขณะที่ธรรมชาติ เป็นตัวกำหนดแบบแผนพฤติกรรม ในการดำเนินชีวิตของมนุษย์และเมื่อธรรมชาติเปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้แบบแผนพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไปตามไปด้วย เพื่อความอยู่รอดของมนุษย์เอง วิวัฒนาการในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมในอดีตเน้น การศึกษาถึงทัศนคติของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งแวดล้อมต่อมาเริ่มเปลี่ยนแปลง แนวคิดการศึกษามาเป็นการศึกษาความเคลื่อนไหวทางด้านสิ่งแวดล้อม และยังสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการที่ อำนาจ เจริญศิลป์ (2543) ได้กล่าวถึง การจัดการไว้ว่า การดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งคำว่าดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพนั้น รวมถึงการจัดหา การเก็บรักษาซ่อมแซม การใช้อย่างประหยัด อีกทั้งการสงวนเพื่อให้อะไรที่ดำเนินการนั้นสามารถให้ผลยั่งยืน

2) กฎกติกาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำในชุมชน

การจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำในชุมชน ชาวบ้านบริเวณอ่าวปากบาราในหลายๆ ชุมชน ได้ร่วมกันดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่ออนุรักษ์ ฟื้นฟู และป้องกัน ทรัพยากรของชุมชนในหลากหลายวิธีการ เช่น การปลูกป่าชายเลน การตั้งเวรยามในการควบคุมการใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนที่เกินกว่าความจำเป็น การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ ทั้งในป่าชายเลน และชายหาด การวางซั้งกอ ซั้งเชือก การทำธนาคารปูม้า การก่อตั้งวิสาหกิจชุมชนร้านคนจับปลา และรวมถึงการตั้งเวรยามเพื่อการตรวจตราการใช้เครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมายรวมถึงการรुक้าของเรือประมงพาณิชย์ ชุมชน มีการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำทางการประมงของชาวประมงพื้นบ้านในหลากหลายรูปแบบ เช่น 1) การจัดทำซั้งกอหรือบ้านปลา เพื่อให้ปลาได้เข้าไปอาศัยใช้ประโยชน์จากซั้งกอที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านโดยชุมชนมีการกำหนดกฎกติกาในการใช้ซั้งกอร่วมกัน มีการทำข้อตกลงร่วมกันในการใช้ประโยชน์จากซั้งกอในชุมชน 2) การจัดตั้งธนาคารปูม้า เพื่อเพิ่มเป็นการเพิ่มประชากรปูม้าในชุมชน โดยมีการนำปูม้าไข่นอกกระดองจากชาวประมงพื้นบ้านนำมาฝากธนาคารปูเพื่อให้แม่พันธุ์ปูได้ฝากไข่จากนั้นก็ปล่อยลูกปูลงทะเลต่อไป 3) การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ ในการเพิ่มประชากรสัตว์น้ำชาวบ้านร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ในชุมชนมีการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ เช่นพันธุ์ปู พันธุ์ปลา พันธุ์กุ้ง และหอย เป็นต้น และ 4) ร้านคนจับปลา เป็นการจัดการโดยใช้กฎกติกาของร้าน ซึ่งร้านคนจับปลาเป็นการจัดผลผลิตของชาวประมงพื้นบ้าน และเป็นการควบคุมการทำประมงที่ผิดกฎหมายโดยการกำหนดกฎกติกาที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำในชุมชน จากจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำดังกล่าวนำมาซึ่งกฎกติกาชุมชนในการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับองค์กรพัฒนาเอกชนไทย การเป็นชุมชนซึ่ง (2547) มีความเกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติอย่างแยกไม่ออก ส่งผลให้ชุมชนพัฒนาการจัดการทรัพยากรของท้องถิ่นที่อาศัยควบคู่ไปกับการใช้ทรัพยากรในการประกอบอาชีพหรือแม้แต่ใช้ควบคู่ไปกับชีวิตประจำวัน ซึ่งการจัดการดังกล่าว เป็นลักษณะของการจัดการตามภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิม ภูมิปัญญาของชุมชนชาวประมงพื้นบ้าน ซึ่งมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องทะเลคลื่นลมรวมถึงทรัพยากรสัตว์น้ำต่างๆ ซึ่งเป็นความรู้ที่มีพื้นฐานมาจากประสบการณ์ การสังเกต และการได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาต่างๆ จากบรรพบุรุษ สามารถดูแลและจัดการใช้ทรัพยากรสัตว์น้ำได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ

งานวิจัยของคทาฐ หนู่นุ่น (2556) ได้ศึกษาเรื่อง เครือข่ายชาวประมงในการอนุรักษ์สัตว์น้ำทะเล
กรณีศึกษา : ชาวบ้านหาดไขเต่า อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง ผลการศึกษาพบว่า บทบาทของ
เครือข่ายในการอนุรักษ์สัตว์น้ำทะเลของชาวบ้านหาดไขเต่า โดยการเข้ามามีบทบาทของเครือข่ายใน
การอนุรักษ์จะทำให้ทรัพยากรธรรมชาติในทะเลไม่สูญพันธุ์ ช่วยกันดูแลปราบปรามไม่ให้ใครเข้ามา
ลักลอบจับสัตว์น้ำในเขตอนุรักษ์สัตว์น้ำและการหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาหรือพบปะหารือกันเพื่อ
การแก้ไขปัญหาต่างๆที่เป็นเหตุให้สัตว์น้ำทะเลลดลงและเกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรทางทะเล
และในบางอย่างชาวบ้านก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาด้วยตนเองได้โดยต้องมีเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามาดูแล
และร่วมกัน ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของรัฐให้จัดหาถังปลาปล่อยในเขตอนุรักษ์เพื่อเพิ่มปริมาณสัตว์
น้ำ ทำให้ท้องทะเลมีสัตว์น้ำจำนวนมากขึ้น และยังสอดคล้องกับสุวัฒน์ หมั่นมัน (2551) ได้ศึกษาเรื่อง
การศึกษาภูมิปัญญาในเวศวิทยาชาวประมงพื้นบ้านกับการจัดการทรัพยากรชายฝั่งทะเล จังหวัดสุ
ราษฎร์ธานี พบว่าในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งทะเลเป็นการจัดการโดยการมีส่วนร่วมของคนใน
ชุมชนทางการรวมกลุ่ม เพื่อตั้งกฎกติกา ร่วมสอดส่องดูแล และร่วมประชุม เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดจาก
การใช้ทรัพยากร ทั้งนี้เนื่องจากคนในชุมชนตระหนักถึงปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรอันเกิด
จากการทำมูมที่ทำลายล้างและการเข้ามาจัดการทรัพยากรจากภายนอกโดยไม่คำนึงถึงสภาพพื้นที่
และการมีส่วนร่วมของชุมชน

3) การบริหารจัดการ ได้แก่ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการ ดังนี้

3.1) คน (Man) คนหรือแรงงานสำคัญในชุมชนประกอบไปด้วย คนในชุมชนเป็น
หลัก เช่น ผู้นำชุมชน สมาชิกกลุ่มองค์กรในชุมชน ชาวบ้านในชุมชน และรวมถึงเจ้าหน้าที่หน่วยงานใน
ชุมชน ต่างก็มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในชุมชน ดังนั้นการบริหารจัดการด้านคนสามารถ
สรุปได้ว่า คนหรือแรงงานถือเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากในการจัดกิจกรรมต่าง
ๆ ในชุมชน เพราะคนเป็นผู้ขับเคลื่อนโครงการ หรือกิจกรรมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นเพื่อให้
ผลลัพธ์ที่ได้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการหรือกิจกรรมนั้นๆได้แก่ การบริหารจัดการแรงงานใน
การทำงานด้านการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำ ทรัพยากรในการบริหารจัดการมีส่วนสำคัญเป็นอันดับ
แรก คือ คน หรือ แรงงาน ถือเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีส่วนสำคัญมากในการดำเนินการเกี่ยวกับการ
จัดการ การทำกิจกรรม หรือโครงการต่างๆ การบริหารจัดการของกลุ่มต่างๆ ที่มีประสิทธิภาพต้อง
อาศัยแรงงานเป็นหลัก ในส่วนการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชน บริเวณชายฝั่งปากบารา คือ คน
ในชุมชน หรือสมาชิกในกลุ่มองค์กรชุมชนแต่ละกลุ่ม ซึ่งจะมีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบที่แตกต่างกันไป
ซึ่งพบว่าแรงงานหลักที่มีส่วนในการจัดการทรัพยากรคือ สมาชิกกลุ่มองค์กรชุมชน และชาวบ้าน ซึ่ง
สมาชิกกลุ่มองค์กรชุมชนก็เป็นคนในชุมชนที่สมัครเข้าไปเป็นสมาชิก สอดคล้องกับ ธงชัย สันติวงษ์
(2545) คน นับเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นผู้ดำเนินการทุกอย่าง เป็นผู้คิด เป็นผู้กระทำ ต่างๆ
งานจะสำเร็จหรือไม่ คนนับเป็นตัวแปรที่สำคัญ เพราะต่อให้มีเงินมากมาย มีอุปกรณ์พร้อม การ
จัดการที่ดี แต่ถ้าคน ไม่มีประสิทธิภาพ ไม่มีความรับผิดชอบ ขาดจิตสำนึก งานก็ล้มเหลว การใช้คนให้
ถูกกับงานจึงเป็นเรื่องที่ควรคำนึงถึงมาก ๆ และบวกกับความรับผิดชอบ ความรู้ความสามารถมีแต่
ขาดความรับผิดชอบ ก็ไม่ควรใช้คนแบบนี้

3.2) เงิน (Money) การบริหารจัดการด้านเงินทุน ในการทำกิจกรรมต่างๆ การ
ทำกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ปัจจัยสำคัญที่ขาดไม่ได้คือเงินทุน หรืองบประมาณมีส่วนสำคัญ

โดยเฉพาะในช่วงการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ก่อนการเริ่มโครงการหรือกิจกรรมตลอดกระบวนการในการจัดกิจกรรม ซึ่งแหล่งเงินทุนที่มีส่วนช่วยสนับสนุนในการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชน บริเวณชายฝั่ง ปากบารา อำเภอละงู จังหวัดสตูล มาจากหลากหลายหน่วยงาน ซึ่งสอดคล้องกับ ธงชัย สันติวงษ์ (2545) ที่ได้กล่าวว่า เงิน นับเป็นปัจจัยที่สำคัญรองลงมา การขับเคลื่อนใดๆ เงินนับเป็นปัจจัยที่สำคัญ เป็นสิ่งหล่อเลี้ยงให้คน งาน บริบทต่าง ๆ ดำเนินไปได้อย่างราบรื่น ในแง่ของปัจจัยสนับสนุน แต่ควรดำเนินการด้วยความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และไม่ควรให้เงินมา มีอิทธิพลต่อความคิดมากเกินไป

3.3) วัสดุอุปกรณ์ (Material) การบริหารจัดการวัสดุอุปกรณ์ ในการทำโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ปัจจัยที่ช่วยในการอำนวยความสะดวกในการจัดทำกิจกรรมดังกล่าว เพื่อให้มีประสิทธิภาพ และมีคุณภาพมากที่สุดคือ วัสดุอุปกรณ์ ซึ่งในการทำโครงการหรือกิจกรรมจะแตกต่างกันไป แต่ทุกกิจกรรมย่อมต้องใช้วัสดุอุปกรณ์เป็นสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นอาคารสำหรับก่อตั้งธนาคารปูม้า วัสดุอุปกรณ์ในการทำซังกอ และอื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับ ธงชัย สันติวงษ์ (2545) ได้กล่าวว่า วัสดุ เป็นสิ่งที่ใช้อำนวยความสะดวกในการบริหารจัดการในเรื่องการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำในชุมชน ซึ่งได้แก่อาคารสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ ซึ่งนับได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ช่วยสนับสนุนให้เกิดการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำภายในชุมชน

3.4) การจัดการ (Management) วิธีการจัดการ ในการทำโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ การจัดการ มีส่วนสำคัญกับการทำโครงการหรือกิจกรรมผู้ดำเนินการต้องมีความสามารถในการบริหารจัดการวิธีการหรือขั้นตอนต่างๆ ตามที่วางแผนไว้ เพื่อให้ได้ผลสัมฤทธิ์ที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด ซึ่งหากมีการจัดการที่ดีก็จะส่งผลให้ประหยัดเวลา ประหยัดค่าใช้จ่าย และแรงงาน ทั้งนี้การจัดการดังกล่าวจะครอบคลุมตั้งแต่การวางแผน การลงดำเนินงาน การได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน จนถึงขั้นติดตามผลโครงการ ซึ่งการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชนบริเวณอ่าวปากบารา ซึ่งกิจกรรมที่มีส่วนในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำในชุมชน ชุมชนได้ความร่วมมือจากหลากหลายกลุ่ม ทำให้มีการแบ่งภาระหน้าที่ที่แตกต่างกัน เช่น ทีมปฏิบัติได้นำก็จะเป็นทีมงานของกลุ่มรีฟากเดียนไทยแลนด์ ทีมทำซังกอก็จะเป็นอาสาสมัครร่วมกับสมาชิกกลุ่มที่เหลือ ดังนั้นการจัดการในแต่ละรายการจะมีความแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง ทั้งนี้การจัดการดังกล่าวขึ้นอยู่กับคนในชุมชนเป็นหลัก ซึ่งสอดคล้องกับ ธงชัย สันติวงษ์ (2545) ได้กล่าวว่า การบริหารจัดการ ซึ่งขึ้นอยู่กับความสามารถของบุคคลว่าจะมีความสามารถในการคิด วางแผนการทำงานต่างๆ ว่าจะทำอะไร ทำเมื่อไร ใครเป็นคนทำ ใช้งบประมาณเท่าไร ได้ดีเพียงใด

1.2 องค์ประกอบที่ 2 กระบวนการบริหารจัดการ (Process)

การจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชนบริเวณชายฝั่งปากบารา อำเภอละงู จังหวัดสตูล มีวิธีการจัดการดังนี้

กระบวนการบริหารจัดการ พบว่าชาวบ้านในชุมชนมีการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำในชุมชนโดยมีการจัดทำซังกอ หรือบ้านปลา หรือที่เรียกว่าปะการังเทียมพื้นบ้าน ซึ่งเป็นภูมิปัญญาที่ชาวบ้านทำและสืบทอดกันใช้วัสดุจากธรรมชาติ ไม่ส่งผลกระทบต่อสัตว์น้ำ และในการวางซังบ้านก็จะมีการจุดพิกัด หรือ ดอหมันที่ชาวบ้านมักจะเรียกกันโดยส่วนใหญ่เป็นการกระเษะโดยการดูเกาะต่างๆ บริเวณรอบ ๆ และจับพิกัด เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านในการดู

ทิศทาง และการวางซั้งกอกก็จะวางตาม ดอหมัน ที่ชาวบ้านได้เรียกไว้ เป็นการนำภูมิปัญญาพื้นบ้าน เพื่อการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำในชุมชนที่มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน และยังพบว่าชาวบ้านในชุมชน มีการก่อตั้ง ธนาคารปูม้ากิจกรรมการการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นในทุก ๆ ปี เกิดจากความร่วมมือในหลากหลายฝ่าย ทั้งชาวบ้านในชุมชน กลุ่มองค์กรชุมชน หน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาชน ไม่ว่าจะเป็นโรงเรียน กรมประมง อุทยาน กลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนปากบารา สมาคมชาวประมงพื้นบ้านปากน้ำ เป็นต้น ซึ่งการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ จะปล่อยในวันสำคัญ ๆ เช่น วันพ่อ วันแม่ เป็นต้น ซึ่งผลการศึกษาครั้งนี้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดวงพร จันทร์แก้ว (2550) ได้ศึกษาเรื่อง แนวการจัดการทรัพยากรชายฝั่งอำเภอเมือง จังหวัดตราวิวาส โดยผลการศึกษา ในประเด็นการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง พบว่าการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งพิจารณาจากกิจกรรมการอนุรักษ์ที่ได้มีการดำเนินงานในพื้นที่ซึ่งได้แก่ โครงการสร้างและจัดวางซั้งกอกด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน โครงการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ โครงการการปลูกป่า และอนุรักษ์ป่าชายเลน โครงการเก็บขยะตามแนวทางการจัดวางปะการังลวนเป็นกิจกรรมที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหลักในการปฏิบัติกิจกรรมทั้งหลาย นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Nuttapol Sothiratviroj (2009) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนประมงน้ำจืด : กรณีศึกษาชุมชนหาดปานา อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ผลการศึกษาพบว่า กลไกต่างๆ ที่ทำให้การจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำของหาดปานาประสบความสำเร็จไปได้ด้วยดี นั้นซึ่งประกอบไปด้วย กลไกภายในและภายนอกชุมชน ซึ่งเป็กลไกที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก กลไกภายในชุมชนคือ 1) การควบคุมทางสังคมโดยการบังคับใช้กฎกติกาชุมชนหรือมารยาท ในการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำในชุมชน ที่สมาชิกของชุมชนยอมรับและปฏิบัติตามร่วมกัน ดังนั้นนอกจากจะเป็นสิ่งที่ชาวบ้านกำหนดขึ้นมาจากความรู้ที่มีอยู่ของชุมชนเอง 2) มีผู้นำชุมชนที่มีความเข้มแข็ง และ 3) การสร้างองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง มีความสามัคคีกันและความตั้งใจจริงของชาวบ้าน ส่วนกลไกภายนอกคือ 1) ความร่วมมือระหว่างชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในชุมชน โดยมีความเข้าใจหลักการของการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำแบบมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วน และลักษณะของชุมชน กลไกต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ที่ทำให้เกิดความร่วมมือในชุมชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และ 2) แรงกดดันภายนอกจากการลงโทษผู้ละเมิดกฎและการบังคับให้ย้ายออกนอกพื้นที่ในอดีต ก็เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ส่งผลให้ชาวบ้านทำตามกฎ และให้ความร่วมมือในการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำเป็นอย่างดี เนื่องจากเกิดความกลัวหากไม่ทำตามจะส่งผลในทางลบต่อการทำมาหากินของตนเอง

โดยกระบวนการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำ โดยชุมชน บริเวณชายฝั่งปากบารา อำเภอละงู จังหวัดสตูล สามารถอธิบายได้ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมในการวางแผน ชาวบ้านในชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนเนื่องจากกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนก็เกิดจากการรวมตัวกันของชาวบ้านเข้าไปเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ส่วนชาวบ้านที่ไม่ได้เป็นสมาชิกของกลุ่มก็เข้าร่วมรับฟังเพราะการทำงานต่าง ๆ ต้องให้คนในชุมชนยอมรับร่วมกัน เพื่อการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ชาวบ้านในชุมชนมีบทบาทสำคัญที่มีส่วนช่วยในการดำเนินงานการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำในชุมชน ชาวบ้านในชุมชนบางส่วนมีส่วนร่วมในการ

วางแผน ในขณะที่บางส่วนก็เข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การปฏิบัติงาน ซึ่งการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชน เป็นเรื่องที่ต้องอาศัยความถนัดในแต่ละด้านของคนในชุมชน เนื่องจากการจัดการดังกล่าวต้องอาศัยความชำนาญในเรื่องของภูมิปัญญาพื้นบ้าน ความถนัดในเฉพาะเรื่อง หรือแม่แต่อื่น ๆ เพื่อหาจุดพิกัดต่าง ๆ เพื่อไม่ให้เกิดการจัดการดังกล่าวส่งผลกระทบต่อทรัพยากรอื่น ๆ ในชุมชน

3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ชาวบ้านในชุมชนบริเวณอ่าวปากบารา จะเห็นได้ว่าชาวบ้านในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำในชุมชน ตั้งแต่ขั้นของการวางแผน การดำเนินงานหรือการปฏิบัติ ตลอดจนถึงการได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน

4) การมีส่วนร่วมในการติดตามผล เป็นการมีส่วนร่วมในอีกรูปแบบหนึ่งที่ชุมชนปฏิบัติร่วมกัน เช่นกิจกรรมการวางซั้งกอ ในชุมชน โดยคณะทำงานโครงการได้ติดตามผลร่วมกัน

ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของอภิศักดิ์ดา เผือกจันทิก (2550) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งชุมชนเกาะมะพร้าว อำเภอเมืองจังหวัดภูเก็ต ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเป็นอย่างดีการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ว่าประชาชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนระดับน้อยถึงน้อยที่สุดคือการมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นในที่ประชุมเกี่ยวกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลน การมีส่วนร่วมในการประชุมวางแผนการดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล 3 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง ได้แก่อายุระดับการศึกษาจำนวนสมาชิกในครอบครัว เวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน การติดต่อเจ้าหน้าที่รัฐหรือเอกชน ตำแหน่งทางสังคม การได้รับข้อมูลข่าวสาร อาชีพ พื้นที่ถือครอง รายได้สภาพการเป็นหนี้สิน และความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง 4 ปัญหาในภาพรวมมีระดับน้อยและมีข้อเสนอแนะว่าควรมีการให้ความรู้เรื่องการจัดการทรัพยากรชายฝั่งในพื้นที่และชุมชนและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของนฤตม ทิมประเสริฐ (2554) ได้ศึกษาเรื่อง กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของสิทธิชุมชนในการจัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่นทางทะเล: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการศึกษาพบว่า ในการจัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่นขึ้นทางทะเลพบว่าประชาชนมีส่วนร่วมใน 4 ขั้นตอนดังนี้ขั้นที่ 1 มีส่วนร่วมในการวางแผนขั้นที่ 2 มีส่วนร่วมในการดำเนินการขั้นที่ 3 มีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์และขั้นที่ 4 มีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลสำหรับปัจจัยที่ทำให้เกิดความสำเร็จในการจัดทำข้อบัญญัตินี้คือ 1) ดำเนินการถูกต้องตามหลักการจัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่น 2) ภาครัฐมีกฎหมายและนโยบายสนับสนุนในเรื่องสิทธิชุมชนและกระบวนการมีส่วนร่วม 3) จิตสำนึกและประโยชน์ร่วมกัน 4) หน่วยงานต่างๆสนับสนุน 5) ผู้นำเข้มแข็ง 6) กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน 7) สื่อมวลชนและ 8) องค์กรพัฒนาเอกชน

1.3 องค์ประกอบที่ 3 ผลผลิต/ผลลัพธ์ (Out Put)

องค์ประกอบด้านผลผลิตของกระบวนการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชน เป็นผลที่ได้จากปัจจัยป้อนเข้า และกระบวนการบริหารจัดการโดยชุมชน ทำให้เกิดผลผลิต/ผลลัพธ์ที่ได้ คือ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชน บริเวณชายฝั่งปากบารา อำเภอละงู จังหวัดสตูล สามารถอธิบายได้ดังนี้

1) **กิจกรรมการวางซั้งกอ (บ้านปลา)** การวางซั้งกอ หรือการสร้างบ้านปลา ในอ่าวปากบาราทำให้เกิดแหล่งอาศัยของสัตว์น้ำอย่างชุกชุม เป็นแหล่งอาหารสำหรับคนในชุมชนเพิ่มมากขึ้น ชาวประมงพื้นบ้านสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในชุมชนได้อย่างแท้จริง ภายใต้ข้อตกลงกติกาสัญญาชุมชนที่จะใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน โดยมีหน่วยงานร่วมลงนามในการสนับสนุนจำนวนมาก ซั้งกอยังเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำบริเวณอ่าวปากบาราอย่างได้ผล สามารถสร้างข้อตกลงกับกลุ่มประมงพาณิชย์ขนาดใหญ่จะไม่เข้ามาทำประมงรุกล้ำเข้ามาในเขตอ่าวปากบารา ไม่ใช่เครื่องมือประมงผิดกฎหมายเข้ามาในเขตพื้นที่ ซั้งกอ อ่าวปากบารา อีกด้วย และการวาง ซั้งกอ ทำให้มีหน่วยงานและองค์กรต่างๆ ให้การสนับสนุนทั้งในกิจกรรม ยอมรับที่จะช่วยกันปกป้องดูแลทะเลปากบาราให้เป็นแหล่งอาหารของคนในชุมชน รวมถึงคนทั่วไป และเป็นเปิดโอกาสให้ชุมชนตลอดผู้เกี่ยวข้องร่วมบริหารจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำบริเวณอ่าวปากบาราอย่างมีส่วนร่วม เพื่อรักษาความมั่นคงทางอาหาร และสามารถรักษาทรัพยากรสัตว์น้ำให้อุดมสมบูรณ์ยั่งยืนสู่รุ่น ลูกหลานต่อไป

2) **วิสาหกิจชุมชนร้านคนจับปลา** การก่อตั้งร้านคนจับปลานอกจากทำให้ผู้ผลิตสามารถขายผลผลิตได้โดยตรงให้กับผู้บริโภคแล้ว ยังเกิดการจ้างงานสร้างรายได้ให้แก่แม่บ้านชาวประมงพื้นบ้านในชุมชนอีกด้วย ร้านคนจับปลา ถือเป็นทางเลือกใหม่ให้ชาวประมงพื้นบ้านสามารถจำหน่ายผลผลิตโดยตรงสู่ผู้บริโภคในราคายุติธรรม ทั้งผู้ผลิต และผู้บริโภค คือ ผู้บริโภคได้รับประทานอาหารสด ปลอดภัย ที่สำคัญร้านคนจับปลาเป็นกิจการเพื่อสังคมก่อให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน และส่งผลให้เศรษฐกิจของชุมชนมีความเข้มแข็งอีกด้วย โดยเป้าหมายหลักของร้านคนจับปลาก็เพื่อเพิ่มศักยภาพในการจัดการผลผลิตของประมง พื้นบ้าน ซึ่งจะต้องทำประมงอย่างรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ไม่ใช่เครื่องมือประมงอย่างผิดกฎหมาย หรือทำประมงแบบทำลายล้าง พร้อมกับการกระตุ้นเตือนจิตสำนึกในการปกป้องแหล่งอาหารทะเลไปด้วย

3) **ธนาคารปูม้า** เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นโดยชุมชนเป็นผู้ก่อตั้งมีการรวมกลุ่มเพื่ออนุรักษ์ปูม้าบริเวณอ่าวปากบารา โดยการก่อตั้งธนาคารปูม้าเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำบริเวณอ่าวปากบารา โดยจุดเริ่มต้นในการทำธนาคารปูม้า อ่าวปากบารามีทรัพยากรสัตว์น้ำที่อุดมสมบูรณ์ แต่ที่ผ่านมามาสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับชาวประมงพื้นบ้านคือปูม้ามีปริมาณที่น้อยลงมาก ทำให้ชาวประมงพื้นบ้านได้รับผลกระทบ ชาวประมงพื้นบ้านต้องออกทะเลไปไกลกว่าเดิม ความยากลำบากเกิดขึ้นกับชาวประมงพื้นบ้าน เมื่อความอุดมสมบูรณ์ของท้องทะเลปากอ่าว ได้รับผลกระทบจากการทำประมงรูปแบบต่างๆ ของเรือประมงขนาดใหญ่ที่มีเครื่องมือประมงแบบทำลายล้าง กวาดเอาสัตว์น้ำขนาดเล็กขึ้นมาด้วย ทำให้ชาวบ้านในชุมชนเกิดความคิดที่อยากให้ปริมาณปูม้าเพิ่มขึ้นโดยชาวบ้านในชุมชนร่วมกันจัดตั้งธนาคารปูม้าบ้านตะโละใส ในปี 2557 เป็นต้นมา ซึ่งธนาคารปูม้า เป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการเพิ่มประชากรปูม้าในอ่าวปากบารา

4) **การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ** การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นในทุกๆปี เกิดจากความร่วมมือในหลากหลายฝ่ายทั้งชุมชน กลุ่มองค์กรชุมชน หน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาชน ไม่ว่าจะเป็นโรงเรียน กรมประมง อุทยาน กลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนปากบารา สมาคมชาวประมงพื้นบ้านปากน้ำ เป็นต้น ซึ่งการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวเป็นกิจกรรมระยะสั้น โดยมีขั้นตอนการ 1) การเพาะเลี้ยงพันธุ์สัตว์น้ำ 2) การนำไปปล่อย โดยการติดตามผลก็จะเกิดจากชาวประมงพื้นบ้าน

ชาวประมงพื้นบ้านได้มีการพูดถึงการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำของแต่ละหน่วยงานทำให้ชาวประมงพื้นบ้านสามารถจับสัตว์น้ำได้เยอะขึ้น

จะเห็นได้ว่ากิจกรรมที่กล่าวมาข้างข้างต้นเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ชาวบ้านในชุมชนรวมตัวกันเพื่อหาแนวทางในการจัดการทรัพยากรในชุมชนเพื่อให้มีความสอดคล้องวิถีชีวิตชุมชน ซึ่งมีความสอดคล้องกับคำกล่าวของ เกษม จันทรแก้ว (16 .น ,2545) ได้กล่าวถึง การจัดการทรัพยากรชายฝั่งไว้ว่า เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรให้สมดุลเหมาะสมกับฐานทรัพยากรชายฝั่งที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่นนั้น ควรจะต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของคนชุมชนเป็นสำคัญ โดยชุมชนเป็นผู้มีส่วนร่วมในการจัดการ ดังนั้นจึงก่อให้เกิดแนวทางในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับฐานทรัพยากรชายฝั่งที่มีอยู่และเกิดประโยชน์อย่างยั่งยืนในชุมชนต่อไป และนอกจากนี้ยังสอดคล้องในบางส่วนที่มีการจัดทำและวางผังกอ ในชุมชนปากบารา มีการวางผังกอชุมชนโดยให้คนในชุมชนเข้าไปใช้ประโยชน์ร่วมกันภายใต้กฎกติกาที่ชาวบ้านทุกคนยอมรับร่วมกัน และการตกลาบริเวณชังกอห้ามทำเชิงพาณิชย์หรือการท่องเที่ยวและห้ามใช้เครื่องมือในลักษณะล้อมบริเวณชังกอเพื่อให้ชาวบ้านทุกคนได้มีสิทธิเท่าเทียมกันในการจับสัตว์น้ำบริเวณชังกอ ซึ่งงานวิจัยของดวงพร จันทรแก้ว (2550) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการจัดการทรัพยากรชายฝั่งอำเภอเมืองนราธิวาสจังหวัด พบว่า มีการวางชังกอ การวางชังกอ ซึ่งเป็นการสร้างที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาตามบรรพบุรุษ โดยการนำวัสดุที่หาได้ง่ายในท้องถิ่นและราคาถูก เช่น ไม้ไผ่ กิ่งไม้หรือใบไม้ ไปปักบริเวณแนวเดียวกับพื้นที่วางปะการังเทียม เพื่อกวาดต้อนสัตว์น้ำเข้ามาหลบซ่อนและวางไข่บริเวณกิ่งไม้ ซึ่งการวางชังกอจะมีการวางในคราวเดียวกันกับการวางปะการังเทียม ทั้งนี้บริเวณที่มีการปักชังกอยังเป็นเครื่องหมายแสดงอาณาเขตของชาวประมงพื้นบ้านที่ได้ทำเป็นการส่วนตัว เพื่อให้ตนเองเข้าไปตกลาเพียงผู้เดียว อย่างไรก็ตามการวางชังกอไม่มีความถาวรเท่าเทียมกับปะการังเทียม ซึ่งการวางชังกอจะต้องมีการจัดทำและวางเพิ่มเติมอยู่เสมอในทุกปี จึงทำให้ชาวประมงพื้นบ้านหันมาทำชังกน้อยลง ด้วยเหตุนี้องค์การบริหารส่วนตำบลโคกเคียนและองค์การบริหารส่วนตำบลกะลุวอเหนือบรรจุโครงการฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่งทะเลวางชังกแบบภูมิปัญญาชาวบ้านในการวางแผนด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อสนับสนุนการทำชังกตามภูมิปัญญาท้องถิ่นและเป็นการฟื้นฟูสภาพปัญหาความเสื่อมโทรมของทะเล และเมื่อกล่าวถึงข้อดีของปะการังเทียมและชังก คือประโยชน์ทางด้านอนุรักษ์สัตว์น้ำ ซึ่งเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยและเพาะพันธุ์สัตว์น้ำในทะเล ตลอดจนเป็นแหล่งท่องเที่ยว เพื่อกิจกรรมการตกลาที่น่าสนใจสามารถสร้างรายได้กับชุมชนได้อีกทางหนึ่ง

2. รูปแบบการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำบริเวณชายฝั่งปากบารา อำเภอละงู จังหวัดสตูล

จากการศึกษาเรื่องการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชนบริเวณชายฝั่งอ่าวปากบารา อำเภอละงู จังหวัดสตูลซึ่งมีความสอดคล้องกับ สำนักงานนโยบายและแผนมหาดไทย (2536) ได้กำหนดรูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 4 ประการ ได้แก่ 1) การสงวน (Preservation) 2) การอนุรักษ์ (Conservation) 3) การพัฒนา (Development) และ 4)

การใช้ประโยชน์ (Utilization) พบว่าในการศึกษาเรื่องการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชนบริเวณชายปากบารา อำเภอละงู จังหวัดสตูล มีส่วนที่สอดคล้อง 3 ประเด็น ดังนี้

2.1 การอนุรักษ์ ชุมชนได้มีการจัดการที่ก่อให้เกิดการอนุรักษ์นั้นก็คือ การมีกฎกติกาชุมชนในเรื่องของการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในชุมชน การทำซั้งกอ การจัดกิจกรรมปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ การก่อตั้งธนาคารปูม้า เป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำในชุมชน ที่ชุมชนให้การยอมรับว่า การจัดกิจกรรมดังกล่าวทำให้ประชากรสัตว์น้ำในชุมชนมีจำนวนมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดรูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำนักงานนโยบายและแผนมหาดไทย (2536) ว่า การอนุรักษ์ หมายถึง การดูแล ป้องกัน รักษา ซ่อมแซม ปรับปรุง และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อมนุษย์มากที่สุดโดยไม่ทำลายหรือทำให้เกิดความเสียหายน้อยที่สุด หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาด ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมมากที่สุด และใช้ได้เป็นเวลานานที่สุดทั้งนี้จะให้สูญเสียวินัยทรัพยากรธรรมชาติโดยเปล่าประโยชน์น้อยที่สุด และต้องกระจายการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติโดยทั่วกัน ฉะนั้น การอนุรักษ์จึงไม่ได้หมายถึงการเก็บรักษาทรัพยากรธรรมชาติไว้เฉย ๆ แต่ต้องรู้จักนำมาใช้ประโยชน์ให้ถูกต้องตามกาลเทศะและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของศิริชัย กุมารจันทร์ และคณะ (2558) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรประมงในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมไม่ว่าจะเป็นประมงจังหวัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาวิทยาลัยในการเข้ามาเรียนรู้ในชุมชนจัดโครงการร่วมในการอนุรักษ์กับชุมชนทำให้เป็นแบบอย่างสำหรับชุมชนอื่นในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาดำเนินการ แต่อย่างไรก็ตามพบอุปสรรคของการที่ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรประมงนั้นทั้งสองชุมชนมีข้อตกลงหรือกติกาของชุมชนในการจัดการประมงชายฝั่งของชุมชนซึ่งเป็นที่รับรู้ในชุมชนแต่ข้อตกลงหรือกติกาของชุมชนเหล่านี้ยังไม่เป็นกฎหมายจึงไม่สามารถใช้บังคับได้จึงควรปรับปรุงกฎหมายให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่และขอบเขตของอำนาจหน้าที่ในการจัดการทรัพยากรให้ชัดเจนให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อเปิดต้นให้กติกาและข้อตกลงของประชาชนในรูปแบบของการส่งเสริมให้ประชาชนมีสิทธิในการจัดการทรัพยากรประมงให้ชัดเจนจึงจะส่งผลต่อชุมชนท่าเสาและชุมชนบ่อบาปดำเนินกิจกรรมการจัดการประมงโดยชุมชนที่แท้จริงได้ใช้ในรูปข้อบัญญัติท้องถิ่นต่อไป

2.2 การพัฒนา เป็นการปรับปรุง บูรณะทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีสภาพที่ดีขึ้นและสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น การก่อสร้างปะการังเทียม เพื่อฟื้นฟูแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำเป็นต้น ในการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำในชุมชน ชาวบ้านได้การก่อสร้างปะการังเทียมพื้นบ้าน เพื่อการฟื้นฟูแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำนั้น ทางชุมชนได้มีกิจกรรมการวางซั้งกอ เป็นการสร้างบ้านให้ปลาอยู่ หรือเป็นเหมือนปะการังเทียมพื้นบ้านนั่นเอง ซึ่งจะมีการวางในทุกๆ ปี แต่ปัจจุบันซั้งกอได้มีการปรับรูปแบบเพื่อการใช้งานที่ทนทานกว่านั้นคือ ซั้งเชือก ที่พัฒนาจากซั้งกอ แต่เดิมชาวบ้านได้ใช้ภูมิปัญญาในการทำซั้งกอ โดยใช้วัสดุอุปกรณ์จากธรรมชาติที่หาได้ในชุมชน หลังจากนั้นได้มีการพัฒนาการทำบ้านปลา จากเชือกซึ่งเป็นการเลียนแบบการทำบ้านปลา แบบชาวบ้านเปลี่ยนจากการใช้ทางมะพร้าวมาเป็นการใช้เชือก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดรูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำนักงานนโยบายและแผนมหาดไทย (2536) การพัฒนา

หมายถึง การปรับปรุง บุรณะทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีสภาพที่ดีขึ้นและสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์เช่นฟื้นฟูพื้นที่ป่าไม้ที่เสื่อมโทรมให้กลับคืนสภาพและสามารถเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารให้กับท้องถิ่นต่อไป การปลูกป่าชายเลนทดแทน เพื่อฟื้นฟูสภาพป่าชายเลนที่เสื่อมโทรมให้กลับสู่สภาพเดิม การก่อสร้างปะการังเทียม เพื่อฟื้นฟูแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ เป็นต้น

2.3 การใช้ประโยชน์ การนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนในด้านต่างๆ ได้แก่ ปัจจัย 4 เพื่อจะได้ประโยชน์สูงสุดและเกิดการทำลายน้อยที่สุด เช่น การประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน การประมงในชุมชนตำบลปากน้ำ อำเภอละงู จังหวัดสตูล พบว่า ชาวบ้านในชุมชนโดยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านเป็นหลัก อาชีพประมงพื้นบ้านถือเป็นอาชีพของบรรพบุรุษของชาวบ้านตำบลปากน้ำ ที่ใช้ในการเลี้ยงชีพของคนในครอบครัว อาชีพประมงพื้นบ้านถือเป็นอาชีพดั้งเดิมของชุมชนตำบลปากน้ำ และได้มีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นมาจนถึงปัจจุบัน โดยอาชีพประมงพื้นบ้านในพื้นที่ตำบลปากน้ำ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดรูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำนักงานนโยบายและแผนมหาดไทย (2536) ว่า การใช้ประโยชน์ หมายถึง การนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์เพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ในด้านต่างๆ ได้แก่ ปัจจัย 4 เพื่อจะได้ประโยชน์สูงสุดและเกิดการทำลายน้อยที่สุด

3. การจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชนบริเวณชายฝั่งปากบารา อำเภอละงู จังหวัดสตูล

การจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชน บริเวณชายฝั่งปากบารา อำเภอละงู จังหวัดสตูล เกิดจากความร่วมมือของทุกภาคส่วนในชุมชนซึ่งสามารถแบ่งการจัดการในระดับต่าง ๆ ออกเป็น 3 ระดับ คือ

3.1 การจัดการในระดับชุมชน โดยในระดับชุมชนจะเน้นการให้ความรู้ การสร้างความเข้มแข็งภายในชุมชน และการทำกิจกรรม เกี่ยวกับการอนุรักษ์ การให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน รวมถึงการตรวจตราเฝ้าระวัง เป็นหูเป็นตาในการช่วยกันปกป้องทรัพยากรในชุมชน ซึ่งในระดับชุมชน เป็นการให้ความร่วมมือ ในการเข้าไปมีส่วนร่วมกับกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นในชุมชน ร่วมไปแสดงความคิดเห็น ร่วมในการเข้าไปมีบทบาทต่างๆ ในแต่ละกิจกรรม

3.2 การจัดการในระดับเครือข่าย โดยในระดับเครือข่ายจะเน้นการให้ความรู้ การสร้างจิตสำนึกให้ชุมชนตระหนักถึงผลกระทบจากทรัพยากร การดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์ การป้องกัน การฟื้นฟู โดยการขับเคลื่อนด้านนโยบาย โดยการเสนอขอขยาย การเสนอปรับปรุงต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เอื้อประโยชน์ต่อชาวบ้านในชุมชน

3.3 การจัดการในระดับหน่วยงาน โดยในระดับหน่วยงานจะเป็นการขับเคลื่อนด้านนโยบาย การออก การบังคับใช้ และการปรับปรุงกฎหมาย เพื่อให้เอื้อต่อการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน และเป็นการแก้ปัญหาให้กับชาวประมงพื้นบ้านได้อย่างเหมาะสม อ่าวปากบาราอยู่ในเขตการดูแลของอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเภตรา บทบาทของอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเภตรา คือ มีการประชุมปรึกษาหารือ วางแผน ร่วมกันกับสมาคมชาวประมงพื้นบ้าน วิสาหกิจท่องเที่ยวโดยชุมชน และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง จะมีการประชุมร่วมกันเดือนละ 1 ครั้ง เพื่อมาหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา ร่วมกัน และมีการออกกฎร่วมกันระหว่างหน่วยงานกับชุมชน อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเภตรา จะมีการออกกฎร่วมกันเชื่อว่าสามารถคิดและเอามาประยุกต์กับกฎหมายอุทยานเพราะกฎหมายบางตัวไม่สามารถใช้กับพื้นที่ได้จึงต้องอะลุ่มอล่วยต่อกัน

ตอนที่ 2 แนวทางการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชนบริเวณชายฝั่งปากบารา อำเภอลง จังหวัดสตูล

ผลการศึกษาการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชนบริเวณชายฝั่งปากบารา อำเภอลง
จังหวัดสตูล พบว่าการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชนบริเวณชายฝั่งปากบารา นำไปสู่การ
จัดการ 5 แนวทาง คือ การส่งเสริมการให้ความรู้ และสร้างความตระหนักในการจัดการทรัพยากร
สัตว์น้ำในชุมชน การส่งเสริมการรวมกลุ่มอนุรักษ์และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัก
การทรัพยากร การส่งเสริมอนุรักษ์รุ่นใหม่ เสริมสร้างจิตสำนึกให้เยาวชนมีใจรัก และห่วงแหน
ทรัพยากรในชุมชน การเฝ้าระวัง การอนุรักษ์ และการฟื้นฟูทรัพยากร และการส่งเสริมภูมิปัญญา
พื้นบ้านในงานอนุรักษ์ ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวทางของ จิราพร โชติพาณิชย์ (2556) ที่ได้
ทำการศึกษาเรื่องการจัดการทรัพยากรชายฝั่งโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนบากัน
เคย ตำบลตันหยงโป อำเภอเมือง จังหวัดสตูล ที่พบว่าแนวทางการจัดการทรัพยากรชายฝั่งของชุมชน
บากันเคย 4 แนวทางคือ 1) สร้างความเข้มแข็งให้กับองค์การเกษตร (กลุ่มบากันเคย) ให้สามารถ
พึ่งตนเองได้ 2) ร่วมสนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งอย่างยั่งยืน 3)
ร่วมเรียนรู้ ถ่ายทอด และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และ 4) ร่วมสืบสานภูมิปัญญาพัฒนาองค์ความรู้
และนอกจากนี้ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องในบางส่วนกับงานวิจัยของดวงพร จันทร์แก้ว (2550) ได้
ศึกษาเรื่อง แนวทางการจัดการทรัพยากรชายฝั่งอำเภอเมืองนราธิวาสจังหวัดนราธิวาส เพื่อศึกษาและ
จัดทำฐานทรัพยากรชายฝั่งที่พบในอำเภอเมือง ผลการศึกษาพบว่า บริเวณคลองโคกเคียนมีพื้นที่ป่า
ชายเลนมากที่สุด และพบแหล่งหญ้าทะเล 2 แห่งคือบริเวณคลองโคกเคียนและปากแม่น้ำบางนรา
ส่วนการวางปะการังเทียม ในทะเลมีการจัดวางตั้งแต่ปี 2532 - 2547 รวมทั้งสิ้น 20 แห่งทั้งนี้คนใน
ชุมชนประมงพื้นบ้านและใกล้เคียงเข้าไปจับสัตว์น้ำในพื้นที่ป่าชายเลนสำหรับการเข้าไปใช้ประโยชน์
แหล่งหญ้าทะเลพบว่าชุมชนยังไม่ทราบประโยชน์และไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเขตทะเลส่วน
บริเวณพื้นที่วางปะการังเทียมพบว่าชาวประมงพื้นบ้านที่มีการใช้เครื่องมือประมงเบ็ดตกปลา ได้เข้า
ไปจับสัตว์น้ำสำหรับทัศนคติของชาวประมงพื้นบ้านต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งทุกว่าส่วนใหญ่
เห็นด้วยต่อการอนุรักษ์แต่ยังขาดความรู้ความเข้าใจและความตระหนักถึงการจัดการทรัพยากร
ชายฝั่งอย่างยั่งยืนทั้งนี้กิจกรรมการมีส่วนร่วมของชาวประมงพื้นบ้านเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากร
ชายฝั่งอย่างน้อยดังนั้นแนวทางในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งในเขตอำเภอเมืองนราธิวาสเพื่อการ
อนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ที่ยั่งยืนนั้นประกอบด้วย การส่งเสริมให้ความรู้และสร้างความตระหนักใน
การอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง การฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่ง การส่งเสริมอาชีพเสริมการผลักต้นด้าน
กฎหมายและนโยบายการจัดการทรัพยากรชายฝั่งและการส่งเสริมการรวมกลุ่มกันภายในชุมชน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาเรื่องการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชนบริเวณชายฝั่งปากบารา
อำเภอลง จังหวัดสตูล ผู้วิจัยได้ข้อเสนอแนะจากงานวิจัยดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งนี้

1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการกำหนดเป็นแผน ยุทธศาสตร์เกี่ยวกับการจัดการ
ทรัพยากรสัตว์น้ำในชุมชน

1.2 ควรมีการรณรงค์ จัดอบรมให้ความรู้เพื่อสร้างจิตสำนึก ให้กับชาวบ้านในชุมชนและชาวบ้านในชุมชนบริเวณใกล้เคียง ไม่จับสัตว์น้ำที่ยังไม่ได้ขนาด รณรงค์ห้ามซื้อ-ขาย ปูม้าที่มีไข่นอกกระดอง และรณรงค์ให้ใช้เครื่องมือจับสัตว์น้ำให้ถูกวิธี

1.3 ควรมีการรณรงค์ไม่ใช้เครื่องมือประมงผิดกฎหมาย และทำประมงอย่างรับผิดชอบ

1.4 ควรมีการกำหนดกฎกติกาชุมชนในการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำในชุมชนให้เป็นแบบแผน เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อให้ชาวบ้านในชุมชนและชาวบ้านในชุมชนใกล้เคียงได้เห็น

1.5 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการจัดสรรงบประมาณสำหรับการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำในชุมชนให้มีความต่อเนื่อง

1.6 ครอบครัวควรสนับสนุน เปิดโอกาสให้เยาวชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำในชุมชน

1.7 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการจัดโครงการเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำในชุมชนให้มีความอย่างต่อเนื่อง และควรเข้าไปมีบทบาทในการติดตามผลร่วมกับชุมชน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษารูปแบบกระบวน และวิธีการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำในชุมชน เพื่อนำมาทำเป็นโมเดลให้กับชุมชนอื่น ๆ ที่มีบริบทใกล้เคียงได้นำไปปรับใช้ได้อย่างเหมาะสม

2.2 ควรมีการศึกษาชุมชนประมงพื้นบ้านบริเวณชายฝั่งอ่าวปากบารา เพื่อศึกษาให้เป็นชุมชนประมงต้นแบบในการจัดการทรัพยากรทางการประมงพื้นบ้านตามแบบวิถีชุมชนที่ไม่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตชุมชนและทรัพยากรที่สำคัญในชุมชน

2.3 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำในชุมชน

2.4 ควรมีการศึกษาบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในชุมชน ในการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำ